

ישמח ישראל

המבואר

מאמור מספה"ק ישמח ישראל
על פרשת השבוע
בתוספת ביאור והערות

דברים

תוכן העניינים

- מבוא.....ג
- ישמח ישראל.....ה
- הביאור.....ח
- תמצית המאמר.....כא
- הוראה למעשה בעבודת ה'.....כג
- בינת המאמר.....כד
- אמרות ופנינים יקרים.....לד

דברי רבינו ז"ע בענין לימוד דברי תורתו מתוך צוואתו הק'

...הנני מאמין באמונה שלימה כי מאהבת הקב"ה ומחסדו הגדול אשר חושב מחשבות לעזרת כל הנשמות אשר לא ידח ממנו נדח חלילה, ברחמי הרבים סבב כל הסיבה הזאת אשר ישמעו אנשים אשר קטנם עבה ממנתי לקול, ויבקשו תורה מפי נדכה ונכאה כמוני אשר נפלות היא בעיני, למען אקיים מצות ושננתם לבניך אלו התלמידים, למען אשר לא ימחה שמי חלילה מישראל, ומדי זכרם בי יזכרוני לטובה למען להעלות משאול תחתיה.

לזאת אבקש ואתחנן בבכי ובתחנונים מעת אוהבי ורעי, אשר מסרתי נפשי עליהם, וכמעט רוב ימי חלדי הייתי משרת להם לעסוק לטובתם בכל האפשרות, זכרו נא לבקש רחמים על הדין נפשא עלובתא, ובכל עת אשר תהיו פנוים מצרכים ותעסקו במילי דשמיא, תזכרו נא גם אותי השפל והנדכה, אשר הייתי עמכם בצוותא חדא שנים רבות, לבקש רחמים על נשמותי...

כס"ד

דברים תשפ"ה

גליון רלג

שנה ה

...~*~*~*~*

התודה והברכה לכל המסייעים בהוצאת השיעור
ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלמה מן השמים

...~*~*~*~*

לתשומת לב הלומדים היקרים והנכבדים.
שגיאות מי יבין, היות וקונטרסים אלו יוצאים לעת
עתה בלחץ של זמן, ואין מספיק שעת הכושר להגיה
את הקונטרס כמו שצריך, לכן אנו מודעים בזה שכל
הקונטרס אינו מוגה, והוי דן את כל האדם לכף זכות.
כמו כן נשמח מאד לקבל הערות והארות לתיקונים
הוספות והשמטות וכל המצטרך

...~*~*~*~*

על פי הלכה אסור לעיין בגליון בעת **אמירת קדיש**
(מ"ב ס' נו סק"א), בעת **חזרת הש"ץ** (מ"ב ס' קכד
ס"ק יז-יח), בעת **קריאת התורה** (סימן קמו ס"ב),
בעת **שעוסק בתפילה או בברכה** (מ"ב ס' קצא
סק"ה).

...~*~*~*~*

לרפואתה ולהחלמתה המהירה והשלמה
של האשה מרת שרה גולדא בת רחל לאה
בתושח"י.

...~*~*~*~*

לתגובות והערות ולכל ענייני הגיליון

03-9146666

פקס: 03-6162226

אימייל: hayismachyisroel@gmail.com

כמו"כ להשתתפות בהוצאות הגיליונות הבאים נא
פנו בכתיבות הנ"ל.

מבוא

במאמר רחב ועמוק בענין "חובת ההתקשרות לצדיק" והמסתעף מזה, ועי"ז יתייבשו על נכון כל השאלות הנ"ל, ומתוך המאמר יתבארו עוד כמה מושגים חשובים ונחוצים לעבודת השי"ת באמת: **א.** מחשבה שלא באה להתפשטות הנקראת 'חכמה' ומחשב שבאה להתפשטות הנקראת 'בינה'. **ב.** מחשבה שלא באה להתפשטות לטוב ולמוטב, החסרון שיש בזה, והעצה לזה. **ג.** הברכה הגדולה לאנשים המחוברים לצדיקים הגדולים ביראת ה' ודבוקים עמהם. **ד.** סוד העיבור. [בחול המועד סוכות באושפיזא דמשה רעיא מהימנא (אות כה) המשיך רבינו את המאמר הזה והוסיף עוד: **ה.** ביאור ענין שאנו מזמינים את האושפיזין לסוכה. **ו.** ביאור הרמז ש'מצמיח ישועות' הוא כנגד ספירת נצח. **ז.** הושענא דביר המוצנע. **ח.** הכח המיוחד שיש במשה רבינו המסייע לתשובה] **ותמצית הדברים הם:** כל אחד מישראל יש לו נפש אלוקית המורכבת מנפש רוח ונשמה, אשר הקב"ה טמן בהם כוחות שעל ידם יוכל לעשות ולקיים רצונו ית"ש, ולמלאות שליחותו ותפקידו

אחד מעיקרי יסודי החסידות שיסד מרנא ורבנא אור שבעת הימים **הבעל שם טוב הקדוש** זצלה"ה זי"ע הוא ענין **התקשרות לצדיקים**, שאין אדם יכול לבוא לעבודת השי"ת באמת ואל תיקונו השלם אם אינו מקושר לצדיק, [ראה להלן בבינת המאמר א-ב מה שהבאנו בענין זה מדברי רבינו ומשאר ספרי החסידות]. מן הראוי להתבונן ולהבין מהו סוד ההתקשרות? איך מועיל ההתקשרות לבוא לתיקון השלם ובידור הטוב מן הרע? מדוע אי אפשר לבוא לעבודת השי"ת באמת בלתי ההתקשרות? וגם מה הפירוש 'עבודת ה' באמת', וכי יש עבודת השי"ת שלא באמת? מדוע תלוי הגאולה בהתקשרות לצדיק?.

את כל זה ועוד יבאר רבינו זי"ע במאמרו הק', בביאור הכתוב 'אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל', כאשר מרע"ה עומד להסתלק מן העולם, הוא מכנס את כל ישראל, ואינו מאפשר אפילו לא לאחד מהם להישאר בחוץ - בשוק, 'ובו תדבק' כולם צריכים להיות עכשיו מחוברים ומקושרים אליו! מדוע? על כך מבאר רבינו זי"ע

מפגם וטומאת המחשבה. והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו הרוצה בטובת בניו, הכין להם את הצדיקים שבכל דור ודור שנשמת משה רבינו מתפשטת בהם, ובכוח ההתקשרות עם הצדיקים מתוך ביטול והכנעה בתכלית, זוכים לעורר את אותם מחשבות הנעלמות, אם טובים הם יתעורר היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם, ואם רעים הם ח"ו ימחר לשוב בתשובה ולתקנם, כי אין הקב"ה חפץ במות המת כי אם בשובו מדרכו וחיה.

זהו הסוד של **'אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל'** שגם אנחנו כלולים בתוך כל ישראל, וגם אלינו מדבר משה בקול, וכמו שמרע"ה כינס את כל ישראל לקשרם אליו, כדי שעל ידי ההתקשרות יזכו להכיר בחטאם ולשוב עליהם, ובכך לעלות לארץ ישראל בקדושה ובטהרה ובנקיון הנפש והנשמה, **כך נזכה גם אנחנו בכוח קריאת הפרשה המעורר את הזמן**, להתקשר עם הצדיקים ועם משה רבינו, ולעורר עי"ז את כל הדברים הנעלמים מאיתנו בטוב ובמוטב, להתקדש בקדושה של מעלה, ולטהר את נפשותינו רוחותינו ונשמתנו מכל סיג ופגם, ובכך נזכה לגאולה שלמה בקרוב על ידי משיח צדקנו, ונפוצותינו יכנס הקב"ה ויביאנו לציון ברינה, ויראנו בנחמת ציון וירושלים בב"א וברחמים גדולים אכ"ר.

בעולם. אותם הכוחות הלבשיים הקב"ה בשלושה לבושים [היינו שלושה כוחות] שבהם יוכל להוציא את כוחות נפשו רוחו ונשמתו מן הכח אל הפועל, והם 'מחשבה דיבור ומעשה' המחשבה הוא הכח והלבוש של הנשמה, הדיבור הוא הכח והלבוש של הרוח, והמעשה הוא הכח והלבוש של הנפש. כדי לקיים מעשה בפועל צריך ל'חכמה בינה ודעת', כי החכמה היא הרעיון של הדבר, והבינה היא המחשבה בהבנת דבר מתוך דבר איך לעשות את הרעיון שעלה במוחו, והדעת היא ההתקשרות של החכמה והבינה, שלא ינוח ולא ישקוט עד אשר יוציא את הרעיון בשלמות מן הכח אל הפועל.

בחלק המחשבה יש שני בחינות, **א. חכמה בלי בינה. ב. חכמה עם בינה.** פירוש: החכמה היא כאמור המחשבה ברעיון גולמי בלתי מופשט, והבינה היא המחשבה שמפשיט ומסדר את הרעיון. וחכמה בלי בינה דהיינו הרעיון הגולמי בלבד, יש בטוב ובמוטב, בטוב - היינו שעלה ברעיונו לעשות איזה דבר טוב שיהיה בזה נח"ר להשי"ת, אבל לא הכניס את הרעיון לבינה לחשוב איך להוציא את הרעיון מן ההעלם אל הגילוי, עד שנאבדה ממנו מחשבתו ולא עשה עם זה כלום. וכן למוטב - היינו שעלה ברעיונו מחשבה לא טובה, ותיכף נאבדה ממנו, ואינו זוכר שצריך לשוב ולתקן את נפשו ונשמתו

ישמח ישראל

ההתפשטות והפועל, ולרע, כשנפל ח"ו איזה הרהור ומחשבה רעה ונאבדה כרגע מבלי שנזכר עליה לעשות תשובה. וכדי להביא את המחשבות הלו מההעלם אל הגילוי, העצה לזה לחבר את עצמו אל הצדיק האמיתי, ועל ידי שמחבר ודבוק לצדיק טהור, הצדיק מעלה אותן מחשבות והרהורים שהתנוצצו רגע במוחו ונסתלקו, אל ההתפשטות והגילוי, כדי שירגיש בהם, שיוכל לעשות תשובה על המחשבות הרעות, ולהוציא מכח אל פועל המחשבות קדושות אשר התנוצצו כרגע במוחו.

וכמו כן בעבירות שהוכיחם משה, אותו הדור לא עשו ח"ו העבירות בפועל כמבואר במדרש, רק הרהור ומחשבה במוחם, ולא נתפשטה המחשבה כלל, ונאבדה מהם מבלי שהרגישו במחשבתם הרעה ובפגם הרהור זה, ואותן העבירות היו להם, נודעו למשה רבן של כל הנביאים, ולכן כל עוד שלא התחברו לצדיק הדור משה רבינו ע"ה, שהוא רבן של ישראל, לא הרגישו בעצמן בשום נידוד חטא. מה עשה משה רבינו ע"ה, כנסם כולם, פירוש שחיברם ודיבק אותם אל עצמו, שהיה רבן של כל ישראל, ועל ידי כן העלה אצלם המחשבות הללו מההעלם אל הגילוי, כדי שירגישו בהרהורים דקים כאלו. שאם לא כנסם כולם היו אלו שבשוק, היינו אותם שלא היו מחוברין לו, ולא דיבק אותם

[א] אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל (א, א). ופירש רש"י, אילו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים אתם הייתם שומעים מבן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכך וכו' לכך כנסם כולם וכו', כל מי שיש לו תשובה ישיב.

משמע מדברי רש"י ז"ל שלא הי' להם מה להשיב על תוכחתו, לאמור לא חטאנו, ובאמת אם היה להם להשיב מה תוכחה היא זו. ובמדרש רבה (דב"ר א, ג) על הפסוק יוסף עליכם ככם (א, יא), מבואר שראוים המה לברכה זו, שיכולין היו להשיב כלום יש בנו אחד מן החטאים שמנית, ולא עשו כן אלא שתקו, משמע שיכולין היו להשיב לא חטאנו.

וביאור הענין כמו שאמר כ"ק אא"ז זצללה"ה, שידוע שיש באדם מחשבה דיבור ומעשה, ובמחשבה יש שני בחינות, והוא מחשבה שלא בא עדיין להתפשטות, והיא נקראת חכמה דאיהי במוחא (תיקו"ז ז, ט), שלא בא עדיין להתפשטות, רק נפל והתנוצץ כרגע הרהור במוחו ונסתלקה, וטרם התפשטותה בלב בכל אופניה נאבדה ממנו. ומחשבה שבאה להתפשטות קרויה בינה, והוא מוציא מההעלם שבמוח את המחשבה לגילוי, כי בינה היא גילוי דחכמה. והרהור ומחשבה שלא בא עדיין לגילוי יש בכל אדם בטוב וברע ח"ו, בטוב, שנפל הרהור קדושה ותשובה ונסתלקה מיד בהעלמה, שלא הוציא אותה מן ההעלם אל

המשיח והגואל צדק במהרה בימינו, מ'ה ש'היה ה'וא שיהיה (קהלת א, ט) ר'ת משה (זוה"ק ח"ב כ.ב. תיקו"ז דף קיא:), ובכל צדיק הדור יש נשמת משה רבינו ע"ה, בבחינת משה שפיר קאמרת (שבת קא: תיקו"ז קיב.). וזה פירוש הכתוב (תהלים קטו, יג) יברך יראי ה' הקטנים עם הגדולים, היינו שראויין לברכה בשביל שהקטנים בעיני עצמם הם מחוברים להצדיקים הגדולים ביראת ה', ודבוקים המה עמהם, ועל ידי כן זוכים להרגיש ולהכיר בכל הרהור של חטא ועון. **ואיתא בספר חרדים** (מצות התשובה פרק ע) שכל מי שרוצה לשוב בתשובה ולחזור למוטב, ואין יכולת בידו מחמת יצרו המתגבר עליו, שולחין לו מן השמים בחינת עיבור נשמה, נשמת צדיק שהיה מזכה רבים בחייו, לסייעו לשוב לקדושה, ואם ח"ו מלוכלך ומושפל כל כך ח"ו, שנשמת הצדיק לא תועיל לו, שולחין לו נשמת משה רבינו ע"ה, דאפתטותיה בכל דרא ודרא, לסייעו, וזה סוד העיבור, וזה פירוש הכתוב (דברים ג, כו) ויתעבר ה' בי למענכם, שמתעבר בכל אחד ואחד מישראל לסייעו לשוב לקדושה.

מרבע"ה עמו, וכיון שלא היו מחוברים לצדיק הדור היו מחזיקים עצמם לנקיים מכל הרהור חטא. **ובאמת** לא היו מרגישים במחשבה דמוחא זכז, כיון שעומדים בפני עצמן, ולא נכללו לצדיק הדור משה רבינו ע"ה, והיו אומרים אתם הייתם שומעים מבן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכך וכו', שאותן שבשוק לא הרגישו כלל שיש עליהם שמץ הרהור חטא, לכן כנסם כולם, כדי שיהיו כולם מחוברים למשה רבינו ע"ה, וירגישו בעצמם בהרהורים האלו, ולא יוכלו להשיב. אך קודם שכנסם כולם הרי היו מחזיקים עצמם לנקיים מכל חטאים שמנה עליהם, ולכן ראויים המה לברכה, שהיה יכולת בידם להשיב למשה רבינו ע"ה, וממילא לא היו מרגישים בכל החטאים האלה, ולא אמרו כלום יש בנו מן החטאים שמנית, רק התחברו עצמם לצדיק הדור בחיבור גמור וידעו והרגישו בחטאם, ובשביל זה ראויים המה לברכה, עד כאן לשון **אדוני זקני הק'** צללה"ה זי"ע.

ומשה רבינו ע"ה הוא לעולם רבן של ישראל, וכדאיתא בזוה"ק (ח"א כז.) דמשה רבינו ע"ה יהיה

סיום המאמר סוכות אות כ"ה

לקרב עצמו לבוראו ית', ואין כל מדה ומדה שלא תהיה כלולה מהז' מדות, ולכן מבקש במטו מינך אושפיזא קדישא דיתבי עמי, היינו שאותה מדה הקדושה תתחבר עמי לסייעי להתרחץ מלכלוכי, ועמך כל שאר האושפיזין וכו', שבכל מדה כלולין כל ז' מדות כנ"ל.

ולכן מבואר **בהאר"י הק'** (פע"ח שער ק"ש פרק א) שמצמיח ישועות הוא ספירת נצח, והוא כנגד משה

וזה הוא סוד האושפיזין שאומרים (טרם כניסתנו לסוכה) במטו מינך וכו' דיתבי עמי ועמך כל האושפיזין קדישין וכו' (זוה"ק ח"ג קג:), שנראה כחוצפא יתירה מקרוץ מחומר בשד ודם מלוכלך מגושם כל כך להזמין לשולחנו הז' רועים הקדושים, רק דהאושפיזא הוא כל מדה ומדה של כל אחד מהאבות הקדושים, ובאותו יום אושפיזא דלהון מתעורר אותה מדה הקדושה לסייעו להאדם

וזה שאנו אומרים בהושענא (אבן שתיה) 'דביר המוצנע', היינו שיש מי שלא יוכל לדבר דבור קדוש לפני יוצרו ולא יוכל להוציאו בשפתיו, רק טמון בקרבו אותו הרגש הקדוש, ודבור דקדושה, ככתוב (תהלים ה, ב) אמרי האזינה ה' בינה הגיגי, ופירש רש"י כשאני אומרן האזינה, וכשאני אומרן בינה הגיגי, תבין לעמקי מחשבות הישראלי שכולו טוב, כי שם מושרש נקודה הפנימית שהוא דבור המוצנע. והיום בכחו דמושה רבינו ע"ה באושפיזא דיליה מתעוררת שוב מדתו וכוחו לסייע להאיר אור חלק יעקב שיהיה בגילוי האור הקודש, ולראות איזה אוצר יש ביד כל אחד ואחד, ובמה החלפנו אותו, וזהו ביום ההוא לא יהי' אור יקרות וקפאון (זכריה יד, ו) היינו שלא יהיה עוד האור יקרות בבחינת כיסוי וקפאון, רק יתגלה לעין כל בבחינת גילוי וצמיחה ועל ידי כן נשוב לפניו בלב שלם אמין:

רבינו ע"ה שנקרא מושיען של ישראל (סוטה יא.), דמושה רבינו ע"ה מסייע לכלל ישראל, וצמיחה היא התגלות הזריעה שהיא מהגרעין הטמונה בעפר, וכשכבר כלה ונאבדה ולא נשאר בה רק כח ההיולי היא מתחברת עם כח העפר ומתחלת לצמוח, וכן מדתו של משה רבינו ע"ה להביא לגילוי ולראות בעיניו את האור הטמון בכל ישראל, בבחינת זריעה, היא החלק יעקב המושרש בלב איש ישראל, וזורע צדקות היא מדת תפארת (פע"ח שם) והוא כנגד החלק יעקב הצפון בכל איש בבחינת זריעה, וצמיחה היא הגילוי, והתעורר הכח שלה לראות בעיניו את האור והאוצר הספון בכל ישראל, ועל ידי כן בושה תכסה פניו לראות במה החלפנו אותו אור קדוש ונערב אוצר מטמון כזה, בהבלי עולם, כמו שאנו אומרים (סליחה מלאכי רחמים) שבויי חנם מכורי בלא כסף, ולכלכנו עצמנו בשפלות כזה.

הביאור

א"כ משמע מדברי רש"י ז"ל שלא היה להם מה להשיב על תוכחתו לאמור לא חטאנו, כי לאחר ששמעו את דברי משה רבינו הרגישו כי באמת חטאו. ולא זו בלבד, אלא באמת אם היה להם להשיב שלא חטאו מה תוכחה היא זו, כי כשמוכחים אדם בדברים שלא עשה, אין זו תוכחה אלא הוצאת שם רע והונאת דברים, ועל כרחך צריך לומר שהבינו באמת שחטאו, ומשום כך לא השיבו כלום. אבל הדברים סותרים למה שאמר חז"ל במדרש רבה (דב"ר א, יג) על הפסוק יוסף עליכם ככם (א, יא), שם מבואר שראוים המה לברכה זו, כיון שיכולין היו להשיב על התוכחה של מרע"ה כלום יש בנו אחד מן החטאים שמנית, הרי לא עשינו את כל אותם העבירות בפועל, רק אבותינו חטאו והם כבר אינם, וכיון שהתגברו על עצמם ולא עשו כן אלא שתקו, לכך זכו לברכת יוסף ה' עליכם וגו', וא"כ משמע שגם לאחר ששמעו את תוכחתו של משה

דייק כמה דיוקים בפירוש רש"י על הכתוב אלה הדברים וגו' ולפי"ז יש סתירה לכאורה בדברי חז"ל, וגם להבין איזה דברי תוכחה יש כאן בדברי מרע"ה:

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. וקשה למה לא נאמר אל בני ישראל, ומה בא לרבנות 'כל' ישראל? ולכן פירש רש"י, כי אילו הוכיח רק את מקצתן ולא היה מכנס את כולם, היו אלו שנשארו בשוק אומרים להם, אתם הייתם שומעים מבן עמרם - משה רבינו דברי תוכחה ולא השיבותם דבר מכך וכך - מן המעשה הזה או מן הענין ההוא, אילו היינו שם היינו משיבין אותו על תוכחתו שאין בנו שום אשמה מכל אותם החטאים, לכך כנסם כולם כאחד יותר משאר פעמים שדיבר אל כולם, ואמר להם משה רבינו, הרי עכשיו כולכם כאן כל מי שיש לו תשובה להשיב על תוכחתי ישיב. ומכיון שלא השיבו כלום,

הערות וציונים

ב. רבינו מביא את דברי רש"י ז"ל מה שכתב על הקושיא השניה למה נאמר 'כל'. כי אילו הוכיח מקצתן וכו'. אבל בהמשך המאמר יבאר גם את מה שכתב רש"י בביאור הכתוב 'אלה הדברים' לפי שהם דברי תוכחות וכו', ובביאור עומק המכוון בדברי רש"י יכלול רבינו את שני הדיבורים יחד כמו שיבואר להלן. ומדייק רבינו שני קושיות בדברי רש"י, א. שדברי חז"ל לכאורה סותרים זה את זה. ב. שהם זכו לברכת 'יוסף ה' עליכם' כיון שבאמת לא חטאו, א"כ איזה תוכחה יש כאן.

א. לרש"י ז"ל קשה כאן כמה קושיות: א. למה שינה הפסוק את הלשון לכתוב 'אלה הדברים' ולא כתב כדרך כל התורה 'וידבר משה'. ב. למה לא נאמר בפסוק כלל מה דיבר משה, שהרי לא מוזכר שם רק שמות מקומות שעברו שם במדבר, ואח"כ נאמר ויהי בארבעים שנה וגו' דיבר משה אל כל ישראל, וא"כ מהו הדיבור שדיבר בפסוק הראשון. ג. למה היה כאן צורך מיוחד לאסוף את "כל" ישראל? ראה עוד בהערה הסמוך.

רבינו יכולין היו להשיב לא חטאנו, וא"כ קשה ב' קושיות הנ"ל, א. דברי חז"ל לכאורה סותרים זה את זה. ב. אם הם באמת לא חטאו איזו תוכחה יש כאן.

מקדים יסוד גדול בתורת החסידות (ראה במבוא המאמר) מדברי זקנו הררש"פ מגריצא זי"ע בדבר "חובת וסגולת ההתקשרות לצדיק" שזה מועיל לענין גילוי המחשבות הנעלמות. ותחילה מכאן את ענין לכושי הנפש רוח ונשמה 'מחשבה דיבור ומעשה' – 'חכמה בינה ודעת'.

וביאור הענין כמו"ש כ"ק אא"ז [הררש"פ מגריצא] **זצללה"ה, שידוע** מספרי המקובלים והחסידות **שיש באדם** נפש אלקי המורכבת מנפש רוח ונשמה, ולכל נפש אלקי יש שלושה לבושים [שהם הכלים אין לעבוד את השי"ת בנר"נ] והם **מחשבה דיבור ומעשה**, לבוש הנשמה הוא המחשבה, לבוש הרוח הוא הדיבור, לבוש הנפש הוא המעשה בפועל, **ובמחשבה יש שני בחינות**,

והבחינה הראשונה הוא מחשבה שלא בא עדיין להתפשטות, והיא נקראת חכמה דאיהי במוחא, וזהו מוח החכמה – כ"ח מ"ה, שעדיין לא פעל כלום עם חכמתו, כיון שלא בא עדיין להתפשטות לחשוב איך ומה יעשה את מה שעלה במחשבתו **רק נפל והתנוצץ כרגע הרהור במוחו ונסתלקה, וטרם התפשטותה** ממוח החכמה אל עומק התבוננות בלב **בכל אופניה** כבר נשכח ונאבדה ממנו ואינו זוכר יותר כלום מכל הרעיון שעלה במחשבתו. והבחינה השניה היא מחשבה שבאה להתפשטות על ידי התבוננות והתעמקות ברעיון שעלה במוחו **קרויה בינה**, כי בינה הוא מלשון נבון – והוא המבין דבר מתוך דבר, וע"י שמתבונן בשכלו להבין לעומקו את דבר המושכל שעלה במחשבתו הוא מוציא את דבר החכמה מההעלם שבמוח דהיינו את המחשבה ומביאה לידי גילוי, כי בינה שהיא ההתבוננות היא גילוי של הרעיון דחכמה'.

הערות וצינון

של האדם מגלה את מהותו ופנימיותו כוחו של האדם, כך גם הנשמה האלקית של האדם, שהיא נפש רוח ונשמה, בכל אחד מהם יש כוח מסוים, ותפקיד האדם הוא להוציא את הכוחות הללו מן הכח אל הפועל על ידי הלבושים של מחשבה דיבור ומעשה, בנפש טמון כח המעשה, ברוח טמון כח הדיבור, ובנשמה טמון כוח המחשבה. והבחינה נתונה ביד האדם אם ללוש את המלבושים [של מחשבה דיבור ומעשה] לעבוד בהם את השי"ת, לחשוב בתורה ומצוות, ולדבר דיבורי קודש כמו תורה ותפילה ושאר מצוות שבדיבור, ולקיים במעשה את כל מצוות ה' התלויים במעשה. על ידי הלבושים הוא מוציא לפועל את כוחו בעבודת השי"ת (או ח"ו להיפך ח"ו רח"ל) ועיין בספר התניא פרקים ג-ד מה שכתב בזה באריכות, ועיין בהערה בסמוך שהוא המשך לפתיחה הכוללת כאן.

ו. **חכמה** היא המושכל הראשון, כמו בכל דבר שרוצים לעשותו, הרעיון הראשון העולה במוח האדם נקרא 'מוח חכמה' מלשון כח מה, כיון שהיא מחשבה קטנה שעדיין לא

ג. ואם הכתוב אומר 'אלה הדברים אשר דיבר משה' הרי על כרחך שיש כאן דברי תוכחה, ואם הם לא חטאו איזה תוכחה היא זו.

ד. עיין תיקון ז"ח סח: וראה עוד בשער הגלגולים (הקדמה יא והקדמה טז) שכל אחד צריך לקיים תרי"ג מצוות במחשבה דיבור ומעשה, ואם לא קיים בשלושה בחינות אלו, יתגלגל, עד שיקיים כל התרי"ג מצוות בשלושה בחינות אלו. וע"ע בשערי הקדושה למהר"ח (ח"א שער א). ובשו"ע הרב הל' ת"ת (סימן א סעיף ד), ובדרך פיקודין (הק' ג אות א-ב), ובספר תניא פרקים ג-ד, יושר דברי אמת אות כא, ועוד ועוד. ועיין היטב בבאורים ב-ג הקדמה כוללת לכל ענין זה.

ה. להבין את עומק הדברים נקדים הקדמה כוללת: לכל איש ישראל יש שתי נפשות, נפש בהמית (שאניה כלל כמו נפש בהמית של גוי אעפ"י שהם דומים, ואכמ"ל), ונפש אלוקית (ויש רק לישראל, והיא נמשכת מחכמתו יתברך). ונפש האלוקית מורכבת מנפש רוח ונשמה, ולהם יש שלושה לבושים שהם מחשבה דיבור ומעשה, ונקראים בשם 'לבושים', כי כמו שהלבוש

עתה יבאר שחכמה בלי בינה היינו התעוררות במחשבה בלבד בלי שיוציא אותה מן הכח אל הפועל יש בשני אופנים – לטיב ולמוטב, וגדול החסרון בזה, ומה העצה והתקנה לזה.

והרהור ומחשבה שהיא בחינת חכמה לבד בלי בינה ודעת **שלא בא עדיין** אפילו **לגילוי** של בינה, דהיינו שעלה רעיון בלבו רק לרגע כמימרא, ויותר אינו חושב על זה כלל, עד שנשכח ממנו לגמרי רעיון זה, **יש בכל אדם** בשני אופנים – **בטוב וברע ח"ו**, **בטוב**, **שנפל הרהור קדושה ותשובה** ולא חשב עליה יותר עד **שנסתלקה מיד בהעלמה**, **שלא הספיק להוציא אותה מן ההעלם אל ההתפשטות** שהיא הבינה ובודאי שגם לא הוציא אותה אל הפועל

הערות וציגונים

שהיא המעשה, שהרי נעלמה ממנו תיכף ומיד לאחר שעלה ברעיונו¹. וכמו כן שייך ענין זה **לרע**, **כשנפל ח"ו איזה הרהור ומחשבה רעה** במחשבתו שהוא בחינת מוח, ולא בא לבחינת בינה להתבונן בזה, כיון שנאבדה ממנו **כרגע**, ובודאי שלא הגיע לכלל מעשה ח"ו, שהרי אינו חושב וזוכר מזה כלום, ואף שמוצד עצמו זה טוב שאינו חושב [ובודאי שאינו עושה] דברים רעים ואסורים, מכל מקום יש בזה חסרון מצד אחר, כיון שנאבדה ממנו המחשבה **מבלי שנזכר עליה לעשות תשובה**², וכיון שהרהורי עבירה קשים מעבירה, הרי שהרהור זה פוגם בנפשו, ואף יכול להביאו לאחר זמן [ואפילו לזמן מרובה] לדבר עבירה בפועל, כיון שעבירה גוררת עבירה, ועבירת המחשבה גוררת עבירת המעשה, וכל עוד שלא יתקן

מעלבונה של תורה. והקשה על זה, הרי הצדיקים הראויים לשמוע בת קול, אינם בכלל אלו של עלבונה של תורה, ואילו אלו שהם שייכים לזה, הלא בין כך אינם שומעים את הבת קול, וא"כ איזה תועלת יש בהכרזת הבת קול? והשיב שאותם הרהורי התשובה שעולים על לב האדם בפתע פתאום הם משורש נשמתו ששמעה עתה את כרוז מאותו הבת קול. ולחיבת הקודש נביא את דברי האלשיך הק' בפירושו את מאמר הכתוב (ישעיה מ, א): 'קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישרו בערבה מסילה לאלוקינו'. אם תשאלו למה עדיין בן דוד לא בא? ולא זכינו עוד לגאולת "אחישנה"? משום שקול קורא במדבר! הרמז בזה למה שאמר רבי יהושע בן לוי: "בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת: אוי להם לבריות מעלבונה של תורה". וכך מרמז לנו הנביא כאן: קול קורא במדבר! במדבר סיני נשמעת יום יום התביעה על לימוד התורה, שמתוכה תבוא הגאולה, כמו שכתב בזה"ק (פרשת ואתחנן) שהתשובה העתידה תהיה על ידי לימוד התורה! ודברי קדשו יסודתם בהרי קודש בדברי חז"ל (מדרש אגדת בראשית פרשת סח) שפירשו את דברי הנביא כאן. פנו דרך ד'! על ששאלו ישראל את הנביא: **"ומה יש לנו לפנות? אמר להם, פנו עבודה זרה מבתיכם שכן לבן אומר לאליעזר "ואנכי פניתי הבית". ישרו בערבה! "ישרו עצמכם"..."**

התבוננו בה כלל מה לעשות בנקודת המחשבה, ועדיין לא ידוע **מה כח** יש ברעיון שעלה במוחו, **בינה** היא התבוננות בענין הרעיון והתעמקות המחשבה בכל פרטי ואופני הרעיון, שלפעמים צריכים לזה הרבה תבונה להבין דבר מתוך דבר איך להוציא את הרעיון מההעלם אל הגילוי. אמנם כל זה עדיין לא יביא לשום תוצאה מעשית בפועל ללא הבחינה של **דעת** שהוא ענין ההתקשרות עם החכמה והבינה, שלא ינוח ולא ישקוט עד אשר יעשה את הדבר הנרצה לו, והתקשרות המחשבה עם המעשה הוא הנקרא 'דעת', ולזה אנו מבקשים בתפילה "חננו מאתך חכמה בינה ודעת". ועיין ביושר דברי אמת (אות כא) שמרחיב בביאור המושג 'חכמה בינה ודעת' בתוספת דוגמאות לזה.

ז. ויש בזה חסרון גדול, שהרי התעוררות שבאה אליו פתאום הוא מן השמים, כמאמר הבעש"ט הק' על דברי המשנה (אבות פרק ו) בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב וכו'. ואם לא יתעורר מכח אותה ההתעוררות יעוררוהו בדרכים אחרות רח"ל. וביתר ביאור עיין בהערה בסמוך ובהערה להלן אות י, יד.

ח. כידוע (מדברי הבעש"ט הק' ז"ע הובא הרבה בתולדות ובשאר ספרי תלמידי הבעש"ט ז"ע) על דברי המשנה באבות (פרק ו): בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות

זאת תהיה נפשו פגומה, וכיון שהמחשבה נאבדה ממנו א"כ איך יוכל לשוב ולתקן זאת^ט.

וכדי להביא את המחשבות הללו מהעלם של החכמה אל הגילוי של בינה ודעת, הן בטוב להוציא אל הפועל את מה שעוררוהו מן השמים, והן למוטב לשוב על המחשבות לא טובות בתשובה שלימה ואמיתית ולתקן את נפשו ונשמתו, העצה לזה לחבר את עצמו אל הצדיק האמיתי, ועל ידי שמחובר דבוק לצדיק טהור, הצדיק מעלה אותן מחשבות

הערות וצייונים

והרהורים שהתנוצצו רגע במוחו ונסתלקו, אל ההתפשטות והגילוי כדי שירגיש בהם, ועל ידי זה ירויח הן לטוב והן למוטב. במוטב, כיון שיוכל לעשות תשובה על המחשבות הרעות, וכמו כן בטוב, שיוכל להוציא מכח אל הפועל המחשבות קדושות אשר התנוצצו כרגע במוחו על ידי שישתמש בכח הבינה לחשוב איך לעשות את הרעיון הטוב שעלה במוחו, ועם כח הדעת לא ינוח ולא ישקוט עד שיוציא הכל מן הכח אל הפועל^ז.

השליח לעשות את דבר ה'. ולכן משתמש רבינו עם הלשון 'שנפל' היינו שהקב"ה הפיל עליו מחשבה ברעיונו.

מעתה, אם נופל מחשבה טובה ברעיונו של אדם כגון לעשות איזה דבר טוב לחבר, ונאבדה ממנו מחשבתו, ולא יצאה מן המוח דחכמה אל הבינה ובודאי שלא אל הדעת, ולא נעשה דבר מרעיונו ששלחו לו בשליחות מן השמים, הנה הפסיד בזה את שליחותו, וגם לא עשה את רצון השי"ת, וקל וחומר בן בנו של ק"ו במחשבה לא טובה ח"ו, הרי שלחו לו כדי שיכיר את מקומו ומעמדו ויתעורר לתשובה, ואם עושה כן אשריו טוב לו, אבל אם נאבדה ממנו המחשבה, הרי לא די שעשה בזה נגד רצון השי"ת, אלא עוד טומאתו בו, ונפשו פגומה, ולא בשביל זה שלחו לו את הרעיון מן השמים, ולכן צריך תשובה מעליא על כל המחשבות האבודות. והתיקון הוא למהר להוציא מן הכח אל הפועל את תכלית המחשבות לטוב או למוטב, ואל יתמהמה פן יחמיצה.

ולכל זה צריך התקשרות עם הצדיק, וזה מועיל לאדם משני טעמים. ראשית - כי כן הורו לנו צדיקי הדורות, ואנו מאמינים שכל דבריהם אמת ויציב, אף שאין אנו מבינים בהם כלל, וזהו פינת יקרת ויסוד גדול בתורת החסידות והיהדות, ואין לך רשות להרהר אחריה. שנית, לאחר שמאמינים בדבריהם הקדושים יכולים גם לבקש טעם, כמאמר דוד המלך: 'טוב טעם ודעת למדני כי במצותך האמנות' ופירש הררש"פ מגריצא ז"ע שלאחר שאני מאמין במצוות מותר לי גם לבקש לדעת את טעם המצוות. ובענין ההתקשרות לצדיק מבואר בכמה מקומות בדברי רבינו ז"ע, שהוא מצד כל המחובר לטהור טהור, כשאדם מחבר ומקשר עצמו לצדיק טהור אזי כמו שהצדיק דבוק ברעיונו ולבו לשמים, כך הוא משפיע בלב האדם המקושר עמו בהכנעה גדולה, שגם הוא

ט. ונמצא ששני האופנים הם בעוכריו, הן לטוב והן למוטב, ואם אינו מביא את החכמה אל הבינה, יש בהם פגם לנפש, וגם יכול להיות לו מזה נזק רב רח"ל. וענין זה כבר נתבאר לעיל בהרחבה ובעומק בהערה ח. י. וע"ע להלן בהערה אות יד.

י. ראוי להתבונן היטב בכמה פרטים שבדברי רבינו: א. שכל פעם שהוא מדבר על בחינת מוח החכמה, שהוא הרעיון הגלום שעולה במוחו של האדם, הוא מדבר בלשון נפילה, וז"ל: בטוב, **שנפל** קדושה ותשובה ונסתלקה מיד בהעלמה... ולרע, **כשנפל** ח"ו איזה הרהור ומחשבה רעה ונאבדה כרגע... ב. מה הענין לתקן מחשבות אבודות שלא הגיעו אפילו לכלל בינה וכ"ש לכלל דעת - מחשבות שלא חשבו בהם ולא באו לידי מעשה, ובביאור הנ"ל נתברר שעל מחשבה לא טובה צריך לשוב עליה, וכאן יתבאר יותר בס"ד. כמו"כ צריך לבאר מה צריך לתקן במחשבה טובה שנאבדה ממנו. ג. איך מועיל ההתקשרות עם הצדיק להעלות את כל המחשבות האבודות לטוב ולמוטב.

ונשיב בס"ד על ראשון ראשון: הנה כל הרעיונות שמתנוצצים במוחו של אדם, הם רעיונות ששולחים לאדם מן השמים, אם לטוב - כדי שייטיב עם מי שצריך להיטיב, הן לעצמו (כמו שנתבאר בביאור לדעיל הסמוך) והן לאחרים. ואם למוטב - כדי שיראה ויכיר שפלותו ויתקן את עצמו. וכמאמר **הר"ב מפשיסחא ז"ע** על הכתוב: 'רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום' והקשה מה בא דוד המלך לומר בזה שהקב"ה גבור כל הכל, ורק עצתו ותקום, הלא מילתא דפשיטא היא, אלא פירושו, שהטעם מדוע יש רבות מחשבות בלב איש, איך מתנוצץ רעיונות במח האדם לעשות כך או כך, כל זה הוא **כדי** שעצת ה' היא תקום, שהקב"ה רוצה לעשות לאדם איזה דבר, לכן הוא שולח עצה בלב איש, כדי שהוא יהיה

ומיד **מבלי שהרגישו במחשבתם הרעה ובפגם הרהור זה**, ומכיון שבחלק המחשבה הרי **אותן העבירות היה להם** אלא שהם לא ידעו ולא הבינו כי בחשיכה יתהלכון - שצריכים לתקן את עצמם על אותם המחשבות, אבל הם **נודעו למשה רבן של כל הנביאים**, ורצה לסייע להם ולעוררם לתשובה, **לכן כל עוד** שהיו אנשים שמסתובבים בשוק **שלא התחברו לצדיק הדור משה רבינו ע"ה**, שחיבים להתקשר אליו כיון **שהוא רבן של ישראל**, והוא הצדיק הדור האמיתי שכולם צריכים להתחבר אליו, **לא הרגישו בעצמן בשום נדנדוד חטא**, כי כל חטאם היה רק בחלק המחשבה שלא יצא מן ההעלם אל הגילוי, ואת זה אי אפשר לעורר ללא התחברות עם הצדיק י".

הערות וצייונים

יג. עיין היטב בהערה הסמוך כדי להבין את עומק דברי רבינו כאן שהפגם לא היה ניכר להם רק למשה רבינו. ומה שהוסף כאן רבינו את התואר 'אדון כל הנביאים' ולא כתב משה רבינו כמו שכותב בכל המאמר כאן, כנראה משום שרצה להראות שהפגם היה ברושם קטן מאד [אשר לעומת מדרגתם נחשב זה לפגם גדול] ולכן מדגיש שאף שאנשי דור המדבר היו בעלי רוח"ק (וזה"ק) והיו צריכים להרגיש בעצמם את הפגם, אבל מכיון שהיה פגם דק מאד לכן רק משה רבינו שהוא עומד במדרגה גבוהה למעלה מכל הנביאים, רק הוא ידע והרגיש בזה.

יד. במאמרי לשבת תשובה אות ב כותב רבינו מאמר נורא על אודות חובת הזהירות למחר לשוב ולתקן את פגם המחשבה, ולהלן חלק מדבריו הקדושים: ...אף לפי דעת ראובן דחטא אעפ"כ לא חטא ח"ו במעשה, רק במחשבה, ומחשבה מוציאה מידי מחשבה, וה' די התשובה לכל היותר בעזיבה וחרטה וקבלה בלב, לבטל המחשבה הקדומה, אבל לא כן עשה ראובן רק עסק בשקו ותעניתו, מחמת רוב קדושתו והתבוננו באור פני מלך חיים ועד כמה פגם בחטאו, לדעתו יחשב החטא הזה לחטא בפועל ממש, ועסק בשקו ותעניתו למחות ולהכרית כל הקליפות כדת התשובה, ולכן א"ל הקב"ה מעולם לא חטא אדם "לפני, היינו שלא ה' עוד חטא שאינו

לפי זה מבאר ומיישב את כוונת דברי רש"י"ל במאמר הכתוב 'אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל', וישוב הסתירה בדברי חז"ל, וקודם יבאר מה היה הפגם והחסרון של אותו הדור.

וכמו כן בעבירות שהוכיחם משה, הרי באמת **אותו הדור לא עשו ח"ו העבירות בפועל כמבואר במדרש"א**, שהרי כבר מתו כל אנשי הדור ההוא, ולא נשארו רק אותם שהיו פחותים אז מעשרים שנה, שאין בית דין של מעלה מעניש עליהם, ולא עשו שום מעשה רע בפועל, **רק היה להם הרהור עבירה ומחשבה לא טובה במוחם"ב**, **ולא נתפשטה המחשבה כלל**, לא רק שלא נתפשטה עד לחלק הדעת שהיא המעשה, אלא אפילו לחלק המחשבה שהיא הבינה גם לא נתפשטה, **ונאבדה מהם** תיכף

יכול לטהר את רעיונו ומחשבתו לה'.

וכן כותב רבינו במאמרו להגש"פ אות נט: **"כאשר ח"ו הרבה האדם לפשוט כל כך ואח"כ חפץ לשוב מדרכו הרעה ולבוא בחצרות ה' ובא לטהר, הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו שדורש עצות ותחבולות לעזרת בניו לבל ידח ממנו נדח, מסבב לו סיבה שיבא לצדיק גמור שמקדש ומטהר את עצמו בקדושה ובטהרה, ובקדושתו משפיע עליו ניצוצי התעוררות תשובה"**. כלומר יש כאן ג' תנאים שיוכל הצדיק להשפיע על התעוררות האדם: א. רצון טוב, שהוא חפץ לשוב. ב. שהוא בא לטהר. ג. שבא לצדיק ומכניע עצמו לפניו. כל אלו יעזרוהו שקדושת הצדיק תזריח בו את הכח להוציא את כל מחשבותיו מן העלם אל הגילוי ועד למעשה, אם לטב הרי טוב, ואם למוטב, אזי ישוב ויתכפר לו. ועיין עוד מש"כ רבינו בזה במאמרו לפרשת לך לך אות ז, ופרשת בהר אות ה.

יא. כוונתו לדברי המדרש שהביא לעיל על הכתוב 'ויספ'ה' עליכם ככם אלף פעמים' ש'משה רבינו בירכם משום שאף על פי שהיו יכולים להשיב ולא השיבו, לכן הם ראויים לברכה. וכן יבאר את הק' דלעיל דא"כ איזה תוכחה היא זו שמוכיחים את האדם במה שאין בו.

יב. וגם זה היה פגם דק מאד אשר לערכם היה נחשב לפגם, כמו שיבואר בהערה בסמוך.

הרהורי מחשבתם, **היו מחזיקים עצמם לנקיים מכל הרהור חטא**, ולא שהיו משקרים בעצמם לומר לא חטאנו, אלא **באמת לא היו מרגישים במחשבה דמוחא כזו^{טז}**, מחמת שעדיין לא התפשט המחשבה מהמח אל הבינה, **כיון שעומדים בפני עצמן ולא נכללו לצדיק הדור משה רבינו ע"ה**, וממילא באמת ובצדק **היו אומרים** לכל אלו ששמעו את דברי משה רבינו **אתם הייתם שומעים מבן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכך וכו'**, והיו מתפלאים עליהם איך הסכימו לשמוע על עצמם דברים שלא היו מעולם, ולהוציא שם רע עליהם, שהרי **אותן שבשוק** שעדיין לא התקשרו עם משה רבינו **לא הרגישו כלל שיש עליהם שמץ הרהור חטא**, ובזה היו עושים תקלה גם לעצמם וגם לאחרים, כי לא די שהם לא יוכלו לבוא לתשובה, עוד יקלקלו ויקררו את האחרים מלשוב, **לכן כנסם כולם יותר מכל הפעמים כשבא להשמיע להם את דבר ה'**, **כדי שיהיו כולם מחוברים למשה רבינו ע"ה וירגישו בעצמם בהרהורים האלו וממילא לא יוכלו להשיב לו** שאין בהם חטאים אלו, ועל ידי זה יתנו אל לבם לתקן את עצמם כראוי.

עתה יבאר איך סייע משה רבינו בעדם, והוא על ידי שכנסם וקשר אותם אליו, ובכח התקשרותם עמו התעורר אצלם כל אותם המחשבות והבינו עד כמה חטאנו, ועי"ז נתעוררו לתשובה.

מה עשה מרבע"ה כדי לעוררם על צורך תיקון הפגם מצד המחשבה, **כנסם כולם**, שאין פירושו כמו בכל מקום שדיבר אל כל ישראל במעמד כולם, אלא **הפירוש שחיברם ודיבק אותם אל עצמו** שיהיו כולם מחוברים ומקושרים אליו, **כיון שהיה רבן של כל ישראל, ועל ידי כן** שהתקשרו כולם אליו **העלה אצלם המחשבות הללו מהעלם אל הגילוי, כדי לעוררם עד שירגישו בהרהורים דקים כאלו^{טז}**, שאי אפשר להרגיש בהם רק מי שמקושר לצדיק אמת, **ואם לא כנסם כולם היו אלו שבשוק**, שהוא רשות הרבים מקום החיצונים והסטרא אחרא שולטת שם, **והיינו אותם שלא היו מחוברים לו** מצד עצמם כיון שהם אנשי שוק, וגם לא מצד מרע"ה כי **לא דיבק אותם משה רבינו ע"ה עמו** עד עתה, כי לא בא שום התעוררות מצידם על זה, **וכיון שלא היו מחוברים לצדיק הדור** ולא היה מי שיעלה להם את

הערת וצינים

רע התשובה הוא די ג"כ בהרהור טוב, משא"כ כאשר הובא ח"ו לחטא בפועל. דעבירה גוררת עבירה וממחשבה אתי לידי דיבור ומדיבור לידי מעשה, והמחשבה נקרא חבלי שוא, אך כאשר גוררות והולכות מביאות את האדם לידי מעשה הנקרא עבות עגלה, על כן מה מאוד נחוץ לשוב תיכף על המחשבה. טו. כאן מדגיש רבינו שגם החטא בהרהור היה ב'הרהורים דקים מאד' שרק לאנשי דור המדבר כערכם הרם היו הרהורים אלו נחשבים לפגם, ומעתה יובן למה הם לא הרגישו בזה ורק משה רבינו ידע וביקש לעוררם על זה, כיון שהם היו דקים כל כך עד שרק משה רבינו ידע להבחין בהם, והדברים עמוקים מאד ואכמ"ל. וע"ע לעיל בהערה י.

טז. כמו שנתבאר לעיל שזה היה פגם דקה מן הדקה.

רק לפני, היינו במחשבה בעלמא, שאינו ניכר אף למלאכים רק לפני, ועשה תשובה, במעשה התשובה בשק ותעניות, ואתה פתחת בתשובה תחילה, תחילה נקרא המחשבה שהיא ראשית המעשה, וסוף המעשה במחשבה תחילה, וזה ואתה פתחת בתשובה על חטא המחשבה שנקרא תחילה חי"ך שב"ב עומד ופותח בתשובה וכו', שובה ישראל עד ה' אלקיך, היינו עד החטא שאינו גלוי רק לפני ד' אלקיך, כי שכלת בעונך, היינו שאם לא תשוב על הרהור חטא תבא מזה לחטא בשוגג בלא דעת, כי הדעת והמוחו שלך נפגם ממחשבת פיגול הקודמת, וזה כי שכלת היינו שוגג, ואח"כ תבא ח"ו לידי מזיד, ע"כ הזהיר הושע לשוב מיד על המחשבה הרעה, ואז הוא קל לשוב עליו, כמבואר בפמ"ג (בפתיחה כוללת) דעל המחשבה והרהור

מבאר עפ"י את דברי המדרש, דלכאורה אינו מובן למה הם ראויים לברכה, הרי היה בהם פגם במחשבת, וא"כ לא היו יכולים להשיב לו כלום, ויבאר שזכו לברכה על טוב בחירתם, שבחרו בטוב להתקשר עם משה רבינו:

אך קודם שננסם כולם כיון שלא היו מקושרים עם הצדיק הרי היו מחזיקים עצמם לנקיים מכל חטאים שמנה עליהם, והיו יכולים להשיב שאין בידם חטאים אלו, וכיון שלא השיבו **לכן ראויים המה לברכה, שהיה יכולת בידם** להישאר בשוק ולא להתחבר ולהתקשר עם מרע"ה, ואז היה בידם להשיב למשה רבינו ע"ה שאין בהם שום אשמה,

והיו אומרים כו מצד האמת, כיון שלא היו מתקשרים עם משה רבינו ממילא לא היו מרגישים בכל החטאים האלה, אבל הם לא עשו כן, ולא אמרו תשובה למשה רבינו כלום יש בנו מן החטאים שמנית, רק בטוב לבם ובחירתם בטוב התחברו עצמם לצדיק הדור בחיבור גמור^י, ועל ידי זה זכו שנתעורר אצלם המחשבות שנאבדו מהם, ומכאן זה ידעו והרגישו בחטאם, ושוב כבר לא היה להם מה להשיב, אבל בשביל זה שבחרו בטוב להתקשר עם משה רבינו ע"ה ראויים המה לברכה^י, ואכן משה רבינו ברכם בברכת: 'יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם^ט עכ"ל אדוני זקני הק' צללה^ה זי"ע^י.

הערות וציגונים

והוא על פי המבואר בחז"ל (ספרי יא) והובא ברש"י כאן על הפסוק: מהו שוב 'ויברך אתכם כאשר דיבר לכם' [הלא כבר ברכם בברכת 'יוסף ה' עליכם'] אלא אמרו לו, משה, אתה נתן קצבה לברכותינו, כבר הבטיח הקב"ה את אברהם אבינו אשר אם יוכל איש למנות וכו', אמר להם, זו משלי היא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דיבר לכם - בלי קץ וגבול, ע"כ. מעתה צא ולמד עד היכן מגיע שכר המצוה של התקשרות לצדיק בביטול והכנעה גמורה.

כ. בהערה אות יח הבאנו את דברי רש"י ז"ל [והוא מהספרי] שיש כאן ברכה כפולה ומכופלת א. ברכתו של משה: יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים, והוא ברכה עם קצבה. ב: ברכתו של הקב"ה: ויברך אתכם כאשר דיבר לכם - ברכה בלי קצבה ע"ש. ולכאורה יש לתמוה דא"כ מה הועיל ברכתו של משה רבינו הרי בכלל מנה מאתיים, ואם הם כבר נתברכו בברכה בלי קצבה למה לי ברכת הקצבה?! וכמה תירוצים נאמרו בזה וכולם ראויים ראויים לברכה. הלבוש כתב שיש תועלת לברכתו של משה באופן ובזמן של אם יגרום החטא ח"ו ולא יהיו ראויים לברכת השי"ת, אבל ברכת הצדיק היא בלא שום תנאי. כעין זה כתב המהר"ל בספר גור אריה, והוסיף שברכה בלי קצבה היא מדרגה גדולה, ואם לא יהיו ראויים לזה יהיו ראויים על כל פנים לברכה עם קצבה. בנחלת יעקב כתב שמשה בירכם שעד לזמן שתחול עליהם ברכת ה' יתקיים בהם על כל פנים ברכה זו. ובצידיה לדרך כתב שמשה רבינו בירך רק

יז. רבינו מדבר כאן על מדרגה גדולה של התבטלות לצדיק. כי בדרך כלל כאשר האדם במיצר מחמת הלחץ - זו הדחק, בגשמיות או ברוחניות, והולך לצדיק ומכניע עצמו אליו ומקבל עליו לעשות ככל אשר יורהו בלי שום פקפוק והרהור, זו היא מדרגה גדולה של הכנעה וביטול, אבל אם האדם לא מרגיש בעצמו שום חסרון ומיצר, ואין לו סיבה מצד עצמו למה להכניע ולבטל את עצמו לצדיק, ועם כל זאת הוא מכניע את עצמו, ומה גם שיודע שהצדיק הולך להוכיחו על דברים שלעת עתה הוא יודע שהוא נקי מהם, הרי הביטול וההכנעה היא כפולה ומכופלת לאין ערוך לאופן הראשון כלל, וזהו שאומר רבינו להלן, שעל זה היו אז ראויים ביותר לברכת 'יוסף ה' עליכם'.

יח. ואף שכאן לא היה ההתעוררות מצידי של ישראל, שהרי לא הם באו מרצונם להתקשר עם מרע"ה אלא משה רבינו נכנס כדי לקשר אותם אליו, ואעפ"כ ברכם בברכת 'יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם'. וא"כ יש כאן חידוש גדול על השכר טוב שהקב"ה משלם ליראיו על טוב בחירתם, אף כשההתעוררות אינו בא מצד האדם, ועכ"פ צא ולמד עד היכן גודל שכרו של הבא ליטור ולשוב בתשובה, עד כמה שמסייעים בעדו, אפילו את נשמת הצדיקים מעבירין בו, ואם הרבה לפשוט כל כך, עד שאין בידם לסייע לו, מטריחים אף את נשמתו של משה רבינו בשבילו. וע"כ בהערה להלן אות כ.

יט. ואין זו ברכה פשוטה, אלא יש כאן ברכה כפולה ומכופלת,

לברכה בגלל בחירתם להתקשר עם משה רבינו, אלא גם כל ישראל בכל הדורות **ראויין לברכה** אם הם בוחרים להתקשר עם הצדיק, **בשביל שהם קטנים בעיני עצמם** ויודעים שהם צריכים לעזור וסיוע מכח הצדיק, ולכן **הם מחוברים להצדיקים הגדולים ביראת ה' ודבוקים המה עמהם, ועל ידי כן זוכים להרגיש ולהכיר בכל הרהור של חטא ועון**, וכיון שהם הביאו את עצמם לתשובה על ידי התקשרותם לצדיק, לכן הם ראויים לברכה^{כג}.

מביא תוספת ביאור בכוחם של הצדיקים גם במקום מנחתם בגן עדן, ובכוחו של משה רבינו בכל דור ודור.

ואיתא בספר חרדים (מצות התשובה פ"ז) **שכל מי שחושב מחשבה טובה ומעורר את עצמו ורוצה לשוב בתשובה ולחזור למוטב ומחמת חומרת העוונות או הרגליו אין יכולת בידו מחמת יצרו השולט בו ומתגבר עליו** וקשה לו מאוד להתגבר על

מבאר איך שהתורה הק' היא נצחית וכל ענין ההתקשרות למרע"ה שייך לכל אחד ואחד בכל דור ודור, וגורל פעולת הצדיקים שבאים לסייע לכל האבא ליקרב אל משכן ועבודת השי"ת בסוד מרע ועשה טוב.

ומשה רבינו לא היה רבם רק של דור המדבר אלא **מרבוע"ה הוא לעולם רבן של ישראל** בכל הדורות, וכדאיתא בזוה"ק (ח"א כז), **דמשה רבינו ע"ה יהיה המשיח והגואל צדק במהרה בימינו** ורמז לזה יש במאמר הכתוב: **מ'ה ש'היה ה'וא שיהיה** (קהלת א, ט) **ר"ת משה** (תיקון קיא)^{כא}. והרי הגואל הוא הצדיק הדור, וכיון שמשה רבינו הוא הגואל, הוא גם צדיק הדור, וזהו גם המכוון במה שאמרו חז"ל כי **בכל צדיק הדור יש בחינת עיבור נשמת מרבוע"ה, בבחינת משה שפיר קאמרת** (שבת קא), כי אתפשטותיה דמשה בכל דור^{כב}, וממילא נמצא כוחו בכל דור ודור, וזה **פירוש הכתוב** (תהלים קטו, יג) **יברך יראי ה' הקטנים עם הגדולים, היינו שלא רק דור המדבר היו ראויים**

הערות וצינים

אין אפשר לומר כן, הלא שבט המשיח הוא מזרעו של דוד המלך ע"ה, וי"א שדוד המלך בעצמו הוא מלך המשיח. וע"ע מש"כ בפרשת כי תשא (לה, יא) על הכתוב שמר לך את אשר אנכי מצוך היום וגו' בענין זה.

כב. כן איתא בתיקון ק"ז (ק"ב) על הענין שהיו חז"ל אומרים אחד לשני 'משה שפיר קאמרת' משום דאתפשטותיה דמשה בכל דרא ודרא. וכפי שמפרש בעל התניא (פרקים מב-מד) שכוחו וניצוץ נשמתו של מרע"ה מתפשט בכל דור ודור, ומתלבשים בגוף ונפש של חכמי הדור. [וכן בכל אחד מישראל יש בו ג"כ מבחינת נשמת של מרע"ה, כמו שהאריך בזה רבינו בפרשת קרח וכפי שכבר ביארנו זאת בס"ד בקונטרס המבואר שם בהערה כג-כד ע"ש].

כג. כפי שכבר נתבאר כל זה בארוכה בהערות לעיל. ועיין בפרשת נצבים אות ב שהאריך רבינו והוסיף עוד שני עצות נאמנות בענין זה, הראשון בכח השופר, והשני להכליל את עצמו בתוך הכלל ישראל ע"ש.

לתוספת חשיבות אבל לריבוי המספר יברך אתכם הקב"ה כאשר דיבר לכם, ללא שום קצבה. ומעתה נחזור ונאמר שכל זה ראויים לברכה מי שקיבלו עליהם להיכנע ולהתקשר עם הצדיק, ועוד זאת נזכיר שכל זה לא בא מצידם אלא ממה שמשה רבינו כינס אותם אליו, ועכ"ז ראויים הם לברכה כפולה ומכופלת בכמות ובאיכות, אשרי העם שככה לו.

כא. כלומר הגואל שהיה בגאולה הראשונה הוא יהיה גם הגואל בגאולה האחרונה. ומקורו בדברי חז"ל במדרש (דברים רבה ג, יז) שמשה רבינו ואלהיו הנביא יבואו שניהם כאחד לגאול את ישראל. וכן הוא בזוה"ק (ח"א כה) על הכתוב וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ. ועוד שם ח"ב קכ. שמשה הוא הגואל אשר גאל את אבותינו והוא יגאל אותנו וישיב בנים לגבולם, דכתיב 'מה שהיה הוא שיהיה' ר"ת משה. ועיין מש"כ רבינו בחיי בפרשת ויחי על הכתוב (בראשית מט, ט) 'לא יסור שבט מיהודה עד כי יבוא שילה ולו יקהת עמים'. ועיין עוד באור החיים הק' פרשת ויחי (מט, יא) מה שכתב לתרץ

עוונותיהם של ישראל, וכדי שלא ידח ממנו נידח מטריח עצמו משה רבינו **ומתעבר בכל אחד ואחד מישראל לסייעו לשוב לקדושה^י**.

(סיום המאמר סיכות אות כה):

יבאר את ענין וכוונת סגולת האושפיזין כשמזמינים אותם לסוכה. ולמה מבקשים בכל יום שיבוא בעל האושפיזא של אותו היום ואתו עמו יבואו גם כל שאר האושפיזין.

וזה הוא סוד האושפיזין שאנו מזמינים אותם^כ ואומרים טרם כניסתנו לסוכה **במטו מינך וכו' דיתבי עמי ועמך כל האושפיזין קדישין וכו' (זוה"ק ח"ג קג),** שדבר זה לכאורה נראה כחוצפא יתירה, מאדם שהוא **קרוץ מחומר בשר ודם מלוכלך מגושם כל כך**, איך יכול אדם כזה להזמין לשולחנו את בעל האושפיזין וכל **הז' רועים הקדושים? רק דהכוונה של האושפיזא** שאנו מזמינים **הוא כל מדה ומדה של כל אחד מהאבות הקדושים**, היינו

הרגליו ותאוותיו ולפרוש מהם, אבל כיון שהוא רוצה באמת ומבקש על זה, הרי הבא לטהר מסייעין אותו, ולכן **שולחין לו מן השמים בחינת עיבור נשמה נשמת צדיק, שהיה מזכה רבים בחייו**, וכידוע שצדיקים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, וגם ממקום מנוחתם בגן עדן הם ממשיכים בפעולתם, והם יבואו **לסייעו לשוב לקדושה^י**, **ואם ח"ו** הרבה לפשוע כל כך עד שנעשה **מלוכלך ומושפל כל כך ח"ו שכבר גם נשמת הצדיק לא תועיל לו**, אבל כיון שהוא רוצה באמת לשוב ואינו יכול, לכן **שולחין לו נשמת משה רבינו ע"ה, דאתפשטותיה** שכוחו וניצוץ נשמתו של משה רבינו מתפשט ובא **בכל דרא ודרא** - בכל דור ודור, **לסייעו** לכל אחד ואחד מישראל הרוצה לשוב אל בורא^ה, **וזה סוד העיבור^י**, שנשמת הצדיק בעולם העליון מתעבר ומתחבר עם נשמת האדם בעוה"ז, ומסייע לו לתקן את מעשיו ולשוב בתשובה שלמה, **וזה פירוש הכתוב** (דברים ג, כו) במה שאמר משה רבינו לישראל: **ויתעבר ה' בי למענכם**, שבגלל

הערות וצינים

כז. וא"כ אף לדברי החרדים צריך לכל השלושה תנאים שהבאנו לעיל באות ה: א. רצון טוב, שהוא חפץ לשוב. ב. שהוא בא לטהר. ג. שבא לצדיק ומכניע עצמו לפניו. אלא שהחרדים מוסיף עוד שקודם שולחים לאדם עיבור נשמת צדיק שה' מזכה רבים בחייו, ורק אם ח"ו מלוכלך ומושפל כ"כ ח"ו שנשמת הצדיק לא תועיל לו שולחין לו נשמת מרע"ה לסייעו לשוב לקדושה. ועוד נותסף כאן בדברי החרדים שאין לך אחד מישראל שאינו יכול לשוב בתשובה, כי גם האדם הנמצא בתחתית שפל המצב עד שאין צדיק שיכול להתקרב אליו, אבל משה רבינו יכול להתקרב אליו אם רק ירצה בכך, וממילא **כל** הבא ליטהר מסייעין אותו - בלי יוצא מן הכלל.

כח. ענין האושפיזין והזמנתם לסוכה הוא ענין עמוק בקבלה ובתורת החסידות ומלבד הנקודה שרבינו מבאר כאן אין כאן המקום להאריך בזה, ובס"ד יבואר ענין זה במקומו.

כד. במאמריו להגש"פ אות נט כותב רבינו: "כאשר ח"ו הרבה האדם לפשוע כל כך ואח"כ חפץ לשוב מדרכו הרעה ולבוא בחצרות ה' ובא לטהר, הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו שדורש עצות ותחבולות לעזרת בניו לכל ידח ממנו נדח, מסבב לו סיבה שיבא לצדיק גמור שמקדש ומטהר את עצמו בקדושה ובטהרה, ובקדושתו משפיע עליו ניצוץ התעוררות תשובה". ועיין עוד מש"כ רבינו בזה במאמרי פרשת לך לך אות ז, ובפרשת בהר אות ה. וראה עוד לעיל בהערה אות י.

כה. ורבי צדוק הכהן מלובלין כותב בספרו הק' צדקת הצדיק (אות קנד): כשם שצריך להאמין בהש"ת, כך צריך להאמין בעצמו, וזהו כוונת הכתוב 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו שבנוסף על האמונה בה' צריך להאמין בבחינת משה שבקרב.

כו. עיין מש"כ בזה רבינו לעיל בפרשת פנחס אות א, ובקונטרס המבואר שם הארכנו בזה ביותר להבין את החילוק שיש בין גלגול נשמות ובין עיבור נשמות. ע"ש.

של סוכות הוא הזמן של תיקון המדות^א, לכן על זה
אנו מבקשים שיבוא אלינו בעל האושפיזא - היינו
שנזכה להידבק במדתו המיוחדת לו, ולעבוד בזה
את הבוית"ש^ב. ומה שאנו מבקשים שיבוא הוא
ואתו עמו גם כל שאר האושפיזין, הכוונה בזה, שהרי
אין כל מדה ומדה שלא תהיה כלולה גם מכל הז'^ג
מדות^ד, ולכן מבקש כל אחד מבעל האושפיזא:
במטו מינך אושפיזא קדישא דיתבי עמי, היינו

ביום הראשון אושפיזא דאברהם הוא מדת החסד,
ואח"כ יצחק הוא גבורה, יעקב הוא תפארת, משה
ואהרן הוא נצח והוד, יוסף הוא יסוד, ודוד המלך הוא
בחינת מלכות. והטעם להזמנה זו, כיון שבאותו יום
שהוא **אושפיזא דלהן** של אותם הרועים **מתעורר**
אותה מדה הקדושה המיוחד לבעל האושפיזא
של היום **לסייעו להאדם^ה** לתקן עצמו במדה זו
ולקרב את עצמו לבוראו ית'^ו, וכיון שבז' ימי החג

הערות וציגונים

מכלולכי. ועיין מש"כ רבינו בפרשת במדבר אות ג.
לא. כמו שכתב רבינו במאמרי סוכות (אות לה): דמבואר
בסה"ק דכוונת הנענועים הוא להמשיך הדעת אל המדות
הקדושים, והגם שדבריהם המה רזין עילאין ועמקין ורמו
מאוד נעלה, אך בדרך פשוט הוא, דר"ה ויוה"כ הוא כנגד
המוחין, לתקן המחשבה שבמוח והלב לשעבד כל תאוות
לבנו לעבודתו ית"ש, והמוח והלב נקראים חכמה בינה, ודעת
היא כוללת המוחין, ובחג הקדוש הסוכות הוא לתקן הז' מדות
למשוך הדעת להמדות, וזה בכל דרכיך "דעוהו (משלי ג', ו'), היינו
לתקן כל מדותינו, אהבה, ויראה, והתפארות, נצוח והוד',
התקשרות, ולהמליך את הקב"ה על כל חושינו, וכל מעשינו
יה' רק לה' בלי תערובת חלילה, ולכן מרומז הלולב ומיניו נגד
ז' מדות^ק, וכן ימי הסוכות המה נגד ז' האושפיזין, היינו נגד
ז' מדות הקדושים, ולזאת בכל יום ויום מהחג הקדוש אנו
מתקנים א"ע לקדש א"ע בכל הגוף בלתי לד' לבדו.

לב. איתא בדגל מחנה אפרים (פ' בראשית ד"ה או) שכל
הצדיקים וחכמים ונבונים שבכל דור ודור, כולם נולדו מאור
פרטי המתייחס לאיזה מצוה ממצוות התורה, ולכן יש צדיק
שהוא מזוהיר מאד על מצות צדקה, ויש צדיק המאיר לעולם
בתורה, ויש שמזהיר על הכנסת אורחים, וכן כולם כל אחד
לפי שורש אותו האור שנולד משם עכ"ל. ולפי"ז העבודה
של הז' רועים היה שכל אחד השלים את עצמו במדה כפי
שורשו למעלה. וזהו שכותב כאן רבינו, שגם על עבודת
המדות מזוהיר כל צדיק לפי שורש מדתו למעלה,

לג. פע"ח שער ספירת העומר פרק א, וכמו שאנו אומרים
חסד שבחסד, גבורה שבחסד, תפארת שבחסד, נצח שבחסד,
הוד שבחסד, יסוד שבחסד, מלכות שבחסד, וכן בשאר כל
המדות, שבכל אחת מהמדות יש בה גם את כל הבחינות
משאר המדות. ראה עוד לעיל הערה כט. ובהערה בסמוך.

כט. בפרשת תזריע אות ו כתב רבינו: שקשה מאוד לייגע
את עצמו בעמל רב לטוהר כל הז' מדות הקדושים, לא כמו
שסוברין העולם, ונודע דכל מדה כלולה מז', ואם יזכה אדם
לטוהר ולתקן על כל פנים מדה אחת מהז' ממילא מתוקנים
כל הז', כי אחת תלויה ונכללת בחברתה, ונקל לו אחר כך לאט
לאט לתקן כל הז'. ראה עוד להלן בהערה לד. ועיין באריכות
בפרשת וירא אות א, ג, ה, יא, ובמאמרי שבועות אות יח. ולא
רק שקשה לתקן את המדות רעות ולהפכם לטוב ולקדושה,
אלא אף גם את המדות טובות, צריכים הרבה להתייגע כדי
לתקנם שיהיו בתכלית השלמות, ואין זה דבר קל כלל, ע"ע
במאמרי פסח אות קיד, ובר"ח אייר אות א.

ל. ענין תיקון המדות נתבאר הרבה במאמרי רבינו בספרו
הקדוש, וב"ב סיון כאשר נכנסו האברכים אל הקודש פנימה
לקבל תורה מפה קדשו, ביאר להם רבינו זי"ע ענין זה בהרחבה
(מאורן של ישראל י"ב סיון, ע"ע בפרשת משפטים אות ד) ותמצית
דבריו הקדושים (בתוספת ביאור עפ"ד רבינו בשאר מקומות) היא:
כי באותם המדות הקב"ה ברא ומנהיג את העולם, וכמו כן
האדם שהוא עולם קטן הוטבעו בו כל אותם המדות, שעל ידם
הוא עובד את השי"ת, ובכך הוא בונה את עצמו ואת עולמו
בזה ובבא, והנה כל אותם המדות הם נאצלים ממקום גבוה
מאד, כי שרשם הם במדות העליונות של הקב"ה כביכול,
אשר ירדו מדריגה אחר מדריגה עד שנתהווה מהם כל פרטי
העולם והאדם בכללם (עיין פרשת תולדות אות ח), ועל ידי חטא
עץ הדעת טוב ורע, התפשט כח הרע בכל אותם המדות,
והבחינה ביד האדם להטות המדות לכל אשר יחפוץ לטוב
או לומוטב, וזהו עיקר העבודה בתיקון וטהרת המדות, לסלק
את חלק הרע שבתוכם, ולהעלותם אל מקור קדושתם, על
ידי שישתמש בהם רק לעבודת הבורא ית"ש, וזהו שכתב
רבינו: שכוונת הזמנת האושפיזין היינו שאותה מדה הקדושה
השייכת לאותו היום תתחבר עמי לסייעני שאוכל להתרחץ

שהוא מבקש בזה **שאותה מדה הקדושה** השייכת לאותו היום **תתחבר עכשיו עמי**, כדי **לסייעני** שאוכל **להתרחץ מלכלוכי** ולתקן המדה כראוי, **ועמך** - ועם המדה הזאת אזכה לתקן גם את שאר המדות של **כל שאר האושפיזין וכו'**, כיון שבכל מדה כלולין גם כל ז' מדות כנ"ל.

מבאר את הכח המיוחד של משה רבינו, ואיך הוא פועל לעורר את הלבבות ואיך וכמה מסייע משה רבינו גם היום לכל מי שרוצה לשוב בתשובה, ועל פי יבאר את עומק המכוון בתפילה 'זורע צדקות מצמיח ישועות'.

ולכן מבואר בהאר"י הק' (פנ"ח שער ק"ש פרק א') דבהרבה מקומות בנוסח התפילה שתקנו אנשי כנסת הגדולה מרומז בהם העשר ספירות^ל, ואחד מהם הוא בסוף ברכת יוצר אור לא-ל ברוך נעילות יתנו^ל **שמצמיח ישועות הוא כנגד ספירת נצח^ל**, והוא כנגד משה רבינו ע"ה שהוא מדת נצח, והוא הנקרא מושיען של ישראל^(סוטה יא.) **ל**, **דמשה רבינו ע"ה מסייע לכל כלל ישראל** בלי יוצא מן הכלל^ל, **וצמיחה** איננה דבר חדש שמתהווה עכשיו, אלא היא התגלות הזריעה שהיא מהגרעין הטמונה בעפר, וכשכבר כלה הגרעין ונאבדה לגמרי

הערות וצינונים

הוא מקשר כל התגלות העולמות ופנימיות העולמות בו ית', וכל כך תהיה מחשבתו דבוקה בנעם ה' עד שלא יהיה לו פנאי אפילו לרגע לכוון הכוונות, ואדם אשר בבחינה זו בתפלתו, נעשים הכוונות והיחודים מאליהם על ידי תפילתו. וע"ע מו"כ בפרשת עקב (ד"ה הן לה' אלקיך) שמוסיף לבאר יותר למה נעשים הכוונות מאליהם.

לו. על זה הדרך: **כי הוא לבדו מרום** - ספירת תתר. **וקדוש** - ספירת חכמה. **פועל גבורות** - ספירת בינה. **עושה חדשות** - חסד. **בעל מלחמות** - גבורה. **זורע צדקות** - תפארת. **מצמיח ישועות** - נצח. **בורא רפואות** - הוד. **נורא תהלות** - יסוד. **אדון הנפלאות** - מלכות.

לז. כמו שכתב רבינו במאמרי פסח אות קלד בשם הרבי מביאלא, וז"ל: ודש"כ האר"י הקדוש (בסידורו) ספ"י נצח הוא נגד מצמיח ישועות, שע"ז נצמח הישועה, וכמו ששמענו מאדמו"ר מביאלא עצללה^ה, נצח שבנצח הוא מצמיח ישועות שבמצמיח ישועות, כי אם מנצח להיצה"ר מתחיל לצמוח הישועה, ועיין בהערה להלן אות מא ביתר ביאור.

לח. השלה"ק בסידורו כאן כתב, דמשה רבינו היה המרכבה למדת נצח, והוא הרועה הנאמן אשר על ידו נצמחה ישועתו נלצח כל הקמים עלינו ולהשיב גמולם בראשם. ורבינו מוסיף שהוא עדיין מושיעין של כל אחד ואחד מישראל בכל דור דור, וכמו שמבאר מיד להלן.

לט. כמו שנתבאר לעיל מדברי החרדים: שכל מי שרוצה לשוב בתשובה ואין יכולת בידו מחמת יצרו המתגבר עליו,

לד. עיין היטב בדברי רבינו בפרשת תזריע אות ו (ובמאמרי סוכות אות כד) בביאור המשנה איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם וכו'. שם כותב רבינו בתוך דבריו **שקשה מאד לייגע את עצמו בעמל רב ולטהר כל זה' מדות הקדושים, לא כמו שסוברים העולם, ונודע שכל מדה כלולה מכל הז' מדות, ואם יזכה אדם לטהר את עצמו עכ"פ במדה אחת ממילא יהיו מתוקנים כל הז', כי אחת כלולה בחברתה, ונקל לו אח"כ לאט לאט לתקן כל הז' מדות**. לפ"ז מובן למה מבקש שיבואו עם בעל האושפיזא גם שאר האושפיזין, כל לתקן כל מדה בפני עצמה הוא דבר קשה מאד. ראה עוד בהערה לעיל אות כט.

לה. ומעלת ותכלית הידיעה הזאת והכוונה בהם עיין מה שכתב בשערי אורה בהקדמה, וביושר דברי אמת אות מב. ובהמשך דבריו כתב שם: דעיקר הכוונה בתפילה היא שבירת הלב בהכנעה ודביקות להי"ת, ומביא שם בשם הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש משל נורא על דלתות הבית שיש לכל דלת את המפתח המיוחד לו, אבל הגנבים אינם צרכים לשום מפתח אלא הם שוברים את כל הדלתות. כן הוא לענין הכוונות, שיש לכל דבר את הכוונה שלו, אבל לב נשבר הוא כוונה כללית שפותח את כל הדלתות גם בלי מפתח - היינו בלי הכוונה. ע"ש עוד מו"כ על זה באריכות נפלא מאד. ועיין במאור ושמש פ' נצבים (ד"ה כי המצוה) שכתב כי בזמנינו לא יתכן לאדם לכוון כוונת התפילה המסורים בידינו בסידור הארז"ל, הן מתוך הכתב והן בעל פה, וכן שמעתי מהאדמו"ר הרב הקדוש האלוני רבן של כל בני הגולה רבינו אלימלך זצוק"ל... רק יקשר נפשו ורוחו ונשמתו באין סוף ב"ה, ועי"ז

ולא נשאר בה רק חומר דק ביותר שאין בו ממש
אלא כח שיכול להמציא נמצאים, שהוא הנקרא **כח ההיולי** שהוא דבר המוכן לקבל צורה, ולצאת מן הכח אל הפועל^מ, **והיא מתחברת עם כח העפר ומתחלת לצמוח^{מא}**. וכן היא **מדתו של משה רבינו ע"ה**, שעוזר ומסייע לכל אחד ואחד, אבל לא על ידי שיוצר בו דבר חדש, אלא **להביא לגילוי** את עומק הטוב הצפון בו, **ולראות בעיניו את האור** והטוב **הטמון בכל אחד מישראל**, שהיא אצלו **בבחינת זריעה**, שזרוע בו נקודה טובה וקדושה, **היא החלק**

יעקב המושרש בלב כל איש ישראל^{מב}. וזרוע **צדקות היא מדת תפארת** (פ"ח שם^{מג}) **והוא כנגד החלק יעקב הנקודה הפנימית הצפון בכל איש בבחינת זריעה** כיון שהוא טמון בו עמוק מאד כמו הגרעין שזרוע וטמון עמוק באדמה, וצמיחה של אותה הנקודה היא **הגילוי והתעורר הכח שלה לראות בעיניו את האור והאוצר הספון בכל ישראל^{מד}**, ועל ידי כן **בושה תכסה פניו לראות במה החלפנו אותו אור קדוש ונערב, אוצר מטמון כזה, בהבלי עולם** שכל חללי העולם הזה אינם שום

הערות וציגונים

עצמו בחי החיים, ועי"ז נצמח הישועה ומנצח שונאיו. וז"ש בסה"ק נצח יהוד מתקן ע"י אמונה, כנודע נצח הוא בחינת כליות, ואחז"ל (ברכות ס"א). כליות יועצות, וכמו שאנו אומרים (בפיוט של ר"ה) עצתו אמונה, ועצה היעוצה לאמונה הוא ביטול והכנעה המרומז למדת הוד כנודע.

מב. ולזה צריך יגיעה רבה והתבטלות לצדיק הדור, כמו שכתב רבינו בפרשת נח אות ב והובא בביאורים כאן אות ג, ולכן צריך כל אחד שמשה רבינו יסייע לו בזה.

מג. כי 'צדקות' היא יסוד, וזרוע צדקות הוא התפארת המשפיע ליסוד (קהלת יעקב ערך צדקה, שלה"ק מס' חולין תורה אור אות יד ושם בפ' וישב תורה אור ב). אבל רבינו מפרש כאן את זה כדרכו בקודש על פי דרך עבודת הש"ת.

מד. זה לשון קדשו של רבינו בפרשת נח אות ב: הנה כתיב (דברים יח, ג) תמים תהי עם ה' אלקיך, ובחינת תמים היינו שישקול ויפסל אורחותיו, לליך בדרך הממוצע בלי נטיה לשום צד מהצדדים, וכמבואר ברמב"ם (אבות ריש פ"ב), וזה בבחינת יעקב איש תם (בראשית כה, כז), בחינת תפארת, וזה הוא מדת אמת, כשאינו לו שום נטיה לאחת הקצוות, וזה נקרא בחובות הלבבות (שער יחיד המעשה פ"ב ופ"ה) מדת ההשתוות, וכמאמר החכם הובא ברמב"ם פ"ה המשנה (אבות פ"ד מ"ד) הנשתוות, ולזה צריך יגיעה ועבודה רבה שיהי האדם כן כאשר בראו ה' בחי' ישר, ומה גם כאשר האדם אין לו ביטול בפני מי שגדול ממנו בחינת כתיש כתישין, יקשה הדבר עד מאוד להתבטל בביטול ממש עד שלא ירגיש את עצמו, ולא יהיה נוגע לעצמו בשום דבר, הן בעניני עוה"ז והן בעניני עוה"ב.

שולחין לו מן השמים בחינת עיבור נשמה, נשמת צדיק שהיה מזכה רבים בחיי, לסייעו לשוב לקדושה, ואם ח"ו מלוכלך ומושפל כל כך ח"ו, שנשמת הצדיק לא תועיל לו, שולחין לו נשמת משה רבינו ע"ה, דאפתשותיה בכל דרא ודרא.

מ. כל זה הוא מדברי הרמב"ו ריש פרשת בראשית (א), וכתב שם שהוא החומר הראשון שברא הקב"ה בו את העולם, ואחר בריאת חומר זה לא ברא ה' אף דבר, אלא יצר ועשה, כי מחומר זה המציא ה' את הכל והלביש לו את הצורות ותיקן אותם.

מא. רבינו קיצר כאן בדבריו, ובמאמרי פסח (אות קלה) מבואר יותר, וזה לשון קדשו: עפ"י דברי האר"י הקדוש הנ"ל שספירת נצח נקרא מצמיח ישועות. והענין הוא, דנודע דענין זריעה מורה על אמונה, להאמין בהשגחת ה' כי הוא משיגח על כל, וממך הכל ומידך נתנו לך, ולא יאמר האדם כוחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה, כי כל זמן שלא נרקב ונפסד הגרעין מזרע לא נקלט הזרע ולא יוכל לצמוח, רק אחר שנקרב ונכלה ונעשה כח ההיולי, אזי מדבק עצמו לכח העפר וצומח, כמאחז"ל (תמורה לא). אימתי גללה לכי מסרחא וכי אסרחא עפרא בעלמא הוא, וממילא בא לאמונה. וז"ש חז"ל בירושלמי (והובא בתוס' שבת ל"א. ד"ה אמונת) [אמונה זו סדר זרעים], שמאמין בחי עולמים וזרע, וז"ש חז"ל (שבת שם) אמונת (ישע"ל ל"ג, ו) זה סדר זרעים, כי הסדר של הזרע אף שעושה מעשה וזרע עכ"ז העיקר הוא אמונה. וכמ"כ אם האדם מדבק עצמו לעפר בבחי' ונפשי כעפר לכל, ויודע באמיתות כי ממך הכל, ומאמין באמונה שלימה בהשגחת הבו"ה שהוא המנהיג עולמו, ועשה ועושה ויעשה לכל המעשים, אז הוא מדבק

תמורה לאותו אור קדוש, כמו שאנו אומרים (בסליחה מלאכי רחמים) **שבו יי חנם מכורי בלא כסף**, וזהו רמז שהקדושה שבויה בידי החיצונים והסטרא אחרא בחנם - בלא שהרווחנו בזה לכל הפחות איזה משהו מטובות העולם הזה^{מה} ולא די שלא הרווחנו כלום במעשינו אלא עוד הפסדנו במה **שלכלכנו עצמנו בשפלות כזה^{מי}**.

יבאר את מה שאנו מבקשים 'הושענא דביר המוצנע' - היינו שתבין לדברי היוצא מעמקי מחשבות ישראל^ל שכולו טוב, כי שם מושרש נקודה הפנימית שהוא דיבור המוצנע.

וזה שאנו אומרים בהושענא (אבן שתייה) **'דביר המוצנע'**, היינו שיש מי שמחמת חטאיו ופגמיו לא יוכל לדבר דבור קדוש לפני יוצרו ולא יוכל להוציאו בשפתיו^מ, רק עם כל זאת טמון בקרבו אותו הרגש הקדוש, ודבור דקדושה, ככתוב (ותהלים ה, ב) **אמרי האזינה ה' בינה הגיגי, ופירש רש"י**

כשאני אומרן - כלומר עם הדיבור שלי בקדושה ועל ידי זה אני יכול לאומרם, אזי **האזינה, וכשאני אומרן** - כי מחמת שאין הדיבור שלי בקדושה אני יכול להוציא הדברים מפי כראוי, אזי לכל הפחות **בינה הגיגי, תבין לעמקי מחשבות ישראל^ל שהרי שם כולו טוב, כי שם מושרש נקודה הפנימית שהוא דבור המוצנע** ואם אי אפשר לקחת את הדיבורים הגלויים מחמת רוב זוהמתן, קח נא את הדיבור המוצנע שכולו טוב וקדוש. **והיום בכחו דמשה רבינו ע"ה באושפיזא דיליה מתעוררת שוב מדתו וכוחו לסייע להאיר אור חלק יעקב שיהיה בגילוי האור הקודש, ולראות איזה אוצר יש ביד כל אחד ואחד, ובמה החלפנו אותו, וזהו ביום ההוא לא יה' אור יקרות וקפאון** (זכריה יד, ו) **היינו שלא יהיה עוד האור יקרות בבחינת כיסוי וקפאון, רק יתגלה לעין כל בבחינת גילוי וצמיחה ועל ידי כן נשוב לפניו בלב שלם אמנ:**

הערות וצייונים

לעמקי הקליפות רח"ל, ועל ידי זה גם החיות דקדושה שלנו נופלת עמנו לתהום רבה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא. מז. כי ברית הלשון מכוון כנגד ברית המעור (ספר יצירה א ג וזה"ק ח"ב קצ), ועיין מה שכתב רבינו במאמרי סוכות אות כה. וע"ע בספר חרדים פט"ו אות ט, ובאמרי פנחס שער ו, דרכי עבודת ה' אות פ, ובאגרא דכלה פ' וישלח ד"ה והטהרו.

מה. וזהו כפל הלשון 'בחנם בלא כסף' היינו שלא קבלנו שום תמורה כל שהוא על זה, בבחינת ועמי המיר כבודו בלא יועיל. וזהו תרתי גיהנום, לא עולם הזה ולא עולם הבא. מז. כמו שכתב רבינו בפרשת שמות (אות א ועוד מקומות) בלשונו הק': שכאשר נחשכו עיינינו מראות אור פני מלך חיים ואנחנו הולכים בחושך ולא אור, אנחנו חוטאים ונופלים

תמצית המאמר

זורע צדקות מצמיח ישועות

‘דעת’, ולזה אנו מבקשים בתפילה “חננו מאתך חכמה בינה ודעת”, שנזכה לכל שלושת הבחינות יחד, כי הא בלא הא אי אפשר.

במחשבה יש שני בחינות, א. מחשבה שלא בא עדיין להתפשטות, רק התנוצץ כרגע הרהור במוחו ונסתלקה, וטרם התפשטותה בלב בכל אופני נאבדה ממנו. ב. מחשבה שבאה להתפשטות והיא קרוי בינה, כענין המבין דבר מתוך דבר. והבחינה הראשונה דהיינו הרהור ומחשבה שלא בא עדיין לגילוי יש בכל אדם בטוב וברע ח"ו, בטוב, שנפל הרהור קדושה ותשובה ונסתלקה מיד ונעלמה, כיון שלא הוציא אותה מן ההעלם אל ההתפשטות והפועל, ולרע, כשנפל ח"ו איזה הרהור ומחשבה רעה ונאבדה כרגע מבלי שנזכר עלי' לעשות תשובה, וכדי להביא את המחשבות הללו מהעלם אל הגילוי, העצה לזה לחבר א"ע אל הצדיק האמיתי, כי ע"י שמחובר ודבוק לצדיק טהור, הצדיק מעלה אותן מחשבות והרהורים שהתנוצצו רגע במוחו ונסתלקו אל ההתפשטות והגילוי כדי שירגיש בהם, שיוכל לעשות תשובה על המחשבות הרעות וכמו כן יוכל

נפש האלקית שיש לישראל מורכבת משלושה חלקים, נפש רוח ונשמה, ולהם שלושה לבושים, שעל ידם מוציאים מן הכח אל הפועל את הכוח הטמון בשלושת חלקי הנפש האלקית, והם מחשבה דיבור ומעשה. בנשמה יש את כח המחשבה, ברוח יש את כח הדיבור, ובנפש את כח המעשה. ובכל דבר אפשר להשתמש בו לטוב ולמוטב, ועל הכל יביאך אלוקים במשפט אם לטוב, ואם לרע ח"ו.

חכמה היא המושכל הראשון, הרעיון הראשון העולה במוח האדם נקרא 'מוח חכמה' מלשון כח מה, כיון שהיא נקודה קטנה שעדיין לא ידוע **מה כח** יש ברעיון שעלה במוחו, **בינה** היא התבוננות בענין הרעיון והתעמקות המחשבה בכל פרטי ואופני הרעיון, שלפעמים צריכים לזה הרבה תבונה להבין דבר מתוך דבר איך להוציא את הרעיון מההעלם אל הגילוי. אמנם כל זה עדיין לא יביא לשום תוצאה מעשית בפועל ללא הבחינה של **דעת** שהוא ענין ההתקשרות עם החכמה והבינה, שלא ינוח ולא ישקוט עד אשר יעשה את הדבר הנרצה לו, והתקשרות המחשבה עם המעשה הוא הנקרא

המדות של כל אחד מהאבות הקדושים, ובאותו יום שהאושפיזא היא שלו, מתעורר אותה מדה הקדושה לסייע לאדם להתקרב לבוראו ית', וכיון שאין כל מדה ומדה שלא תהיה כלולה מהז' מדות, ולכן מבקש במטו מינך אושפיזא קדישא דיתבי עמי, היינו שאותה מדה הקדושה תתחבר עמי לסייע לי להתרחץ מלכלוכי, ועמך כל שאר האושפיזין וכו', שבכל מדה כלולין כל ז' מדות.

מבואר בהאר"י הק' שמצמיח ישועות הוא ספירת נצח, והוא כנגד מרבע"ה שנקרא מושיען של ישראל. ופירושו, שמרע"ה מסייע לכלל ישראל, וצמיחה היא התגלות הזריעה... וזהו מדתו של מרע"ה **להביא לגילוי ולראות בעיניו את האור הטמון בכל ישראל בבחי' זריעה היא החלק יעקב המושרש בלב איש ישראל**, לראות בעיניו את האור והאוצר הספון בכל ישראל, ועי"כ בושח תכסה פניו לראות במה החלפנו אותו אור קדוש ונערב אוצר מטמון כזה, בהבלי עולם.

באושפיזא של מרע"ה מתעוררת שוב מדתו וכוחו לסייע לכל אחד מישראל להאיר לו את אור חלק יעקב שבו, שיהי' בגילוי האור הקודש, ולראות איזה אוצר יש ביד כאו"א, ובמה החלפנו אותו, ועי"כ נשוב לפניו בלב שלם אמן:

להוציא מכח אל הפועל המחשבות קדושות אשר התנוצצו כרגע במוחו.

מרבע"ה הוא לעולם רבן של ישראל, וכל מי שרוצה לשוב בתשובה ולחזור למוטב ואין יכולת בידו מחמת יצרו המתגבר עליו, שולחים לו מן השמים בחינת עיבור נשמה נשמת צדיק, שהיה מזכה רבים בחייו, לסייעו לשוב לקדושה, ואם הוא ח"ו מלוכלך ומושפל כל כך עד שנשמת הצדיק לא תועיל לו שולחין לו נשמת מרע"ה, דאתפשטותי' בכל דרא ודרא, לסייעו לשוב לקדושה.

כאשר ח"ו הרבה האדם לפשוע כל כך ואח"כ חפץ לשוב מדרכו הרעה ולבוא בחצרות ה' ובא לטהר, הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו שדורש עצות ותחבולות לעזרת בניו לבל ידח ממנו נדח, מסבב לו סיבה שיבא ויתקשר לצדיק גמור שמקדש ומטהר את עצמו בקדושה ובטהרה, והצדיק משפיע עליו בקדושתו ניצוצי התעוררות תשובה. בכל ענין ההתקשרות יש לדעת שלא יועיל לו לאדם ההתקשרות אלא כאשר הוא מבטל ומכניע את עצמו לגמרי לצדיק, וזהו התקשרות האמיתי שיועיל לו לאדם כל סגולות ההתקשרות.

הענין שמזמינים את האושפיזין לסעודה, אף שנראה כחוצפה יתירה, דהאושפיזא הוא

הוראה למעשה בעבודת ה'

- א. יש באדם מחשבה דיבור ומעשה, ובמחשבה יש שני בחינות, והוא מחשבה שלא בא עדיין להתפשטות, והיא נקראת חכמה, שלא בא עדיין להתפשטות. ומחשבה שבאה להתפשטות קרויה בינה, והוא מוציא מההעלם שבמוחו את המחשבה לגילוי, כי בינה היא גילוי דחכמה. והרהור ומחשבה שלא בא עדיין לגילוי יש בכל אדם בטוב וברע ח"ו. בטוב - שנפל הרהור קדושה ותשובה ונסתלקה מיד בהעלמה, שלא הוציא אותה מן ההעלם אל ההתפשטות והפועל, ולרע - כשנפל ח"ו איזה הרהור ומחשבה רעה ונאבדה כרגע מבלי שנזכר עליה לעשות תשובה. ב. כדי להביא את המחשבות הלו מההעלם אל הגילוי, העצה לזה לחבר את עצמו אל הצדיק האמיתי, ועל ידי שמחובר ודבוק לצדיק טהור, הצדיק מעלה אותן מחשבות והרהורים שהתנוצצו רגע במוחו ונסתלקו, אל ההתפשטות והגילוי, כדי שירגיש בהם, שיוכל לעשות תשובה על המחשבות הרעות, ולהוציא מכח אל פועל המחשבות קדושות אשר התנוצצו כרגע במוחו.
- ג. משה רבינו ע"ה הוא לעולם רבן של ישראל, ואיתא בספר חרדים שכל מי שרוצה לשוב בתשובה ולחזור למוטב, ואין יכולת בידו מחמת יצרו המתגבר עליו, שולחין לו מן השמים בחינת עיבור נשמה, נשמת צדיק שהיה מזכה רבים בחייו, לסייעו לשוב לקדושה, ואם ח"ו מלוכלך ומושפל כל כך ח"ו, שנשמת הצדיק לא תועיל לו, שולחין לו נשמת משה רבינו ע"ה, דאתפשטותיה בכל דרא ודרא, לסייעו, וזה סוד העיבור, שמתעבר בכל אחד ואחד מישראל לסייעו לשוב לקדושה.
- ד. וזה הוא סוד האושפיזין שאומרים במטו מינך וכו' שנראה כחוצפא יתירה מקרוץ מחומר בשר ודם מלוכלך מגושם כל כך להזמין לשולחנו הז' רועים הקדושים, רק דהאושפיזא הוא כל מדה ומדה של כל אחד מהאבות הקדושים, ובאותו יום אושפיזא דלהון מתעורר אותה מדה הקדושה לסייעו להאדם לקרב עצמו לבוראו ית', ואין כל מדה ומדה שלא תהיה כלולה מהז' מדות, ולכן מבקש במטו מינך אושפיזא קדישא דיתבי עמי, היינו שאותה מדה הקדושה תתחבר עמי לסייעני להתרחץ מלכלוכי, ועמך כל שאר האושפיזין וכו', שבכל מדה כלולין כל ז' מדות.
- ה. מבואר בהאר"י הק' שמצמיח ישועות הוא ספירת נצח, והוא כנגד משה רבינו ע"ה שנקרא מושיען של ישראל, דמשה רבינו ע"ה מסייע לכלל ישראל, להביא לגילוי ולראות בעיניו את האור הטמון בכל ישראל, בבחינת זריעה, היא החלק יעקב המושרש בלב איש ישראל, וזורע צדקות היא מדת תפארת והוא כנגד החלק יעקב הצפון בכל איש בבחינת זריעה, וצמיחה היא הגילוי, והתעורר הכח שלה לראות בעיניו את האור והאוצר הספון בכל ישראל, ועל ידי כן בושח תכסה פניו לראות במה החלפנו אותו אור קדוש ונערב אוצר מטמון כזה, בהבלי עולם, ולכלכנו עצמנו בשפלות כזה.

בִּינַת הַמַּאמֵר מעשיהם של צדיקים

א

'חובת וסגולת התקשרות לצדיק'

למאמר קדישין אלו קדמה מעשה רב, כאשר פעם בא אל הרה"ק הרר"א זי"ע אחד שהיה שייך לכת המתנגדים לדרך החסידות, שרצה לתהות על קנקנו ולראות על מה ולמה נוסעים אליו רבים וטובים ממרחקים. אדם זה היה מתמיד גדול ונחבא אל הכלים, כשהוא יושב לבדו כל היום ולומד תורה ואין שיג ושיח עם אחרים כלל.

בהגיעו לשם ביקש להיכנס מיד בקודש פנימה, אך כשדרכו רגליו על מפתן החדר הוריד הרר"א את ראשו ולא רצה להביט בו, באומרו: הלא הכתוב אומר, **אם יסתר איש במסתרים**, גם אם אדם יושב ספון בחדרו כל היום ולומד תורה, אבל הוא מתגאה בלבו וחושב בעצמו **'ואני' - איך בין איך... הרי לא אראנו נאום ה' -** הקב"ה אומר איני רוצה להביט בו, ואם הקב"ה אינו רוצה להביט בו גם מיילך אינו רוצה... כשראה כך נכנס לבית המדרש והתיישב ללמוד כמה דפי גמרא, ואח"כ חשב היטב על מה ששמע מהרר"א, ולבו נשבר מאד בקרבו, בין כך

רבינו זי"ע כותב במאמרו הק' על ענין ההתקשרות לצדיק שהוא המועיל ביותר להשלמת תיקון נפש רוח ונשמה של האדם, בעיקר בחלק המחשב שהיא בבחינת חכמה ולא באה אל הגילוי מן החכמה אל הבינה, ובדאי שלא אל הדעת.

אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו.

הרה"ק בעל המאור ושמש זי"ע מביא בספרו הקדוש (ריש פרשת קדושים) את מה ששמע מהרה"ק **הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע** שפירש את מאמר הכתוב (ירמ' כג, כד): **'אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה'.'** "שאם יתבודד אדם עצמו בחדר מיוחד לעבוד את השי"ת בסתר, ויחשוב שזהו עיקר העבודה, אבל הקב"ה אומר: **'ואני לא אראנו'** איני רוצה לראותו... רק **עיקר העבודה הוא שיתחבר אדם עצמו עם בני ישראל צדיקים, ועי"ז יוכל לבוא לעבודת ה' באמת ללמוד ממעשיהם הטובים.**"

בלשונו הקדוש: "...מאשר זכינו לאור שבעת הימים קדושת הבעש"ט הק' לאורו נסע ונלך, להתחבר עם הצדיקים, כי כך היתה כוונת הבריאה, כמו שכתוב (תהלים קיב, ד): 'חנן ורחום וצדיק' פירוש; אעפ"י שהבורא ב"ה רחום וחנון, צריך גם כן להיות צדיק בדור, כי הם יודעים לרצות ולתקן, והם יודעים דרכי יושר להפריד הרע מן הטוב"

מבין שניהם יוצא לימוד גדול בחובת ההתקשרות לצדיק, והקב"ה אינו חפץ לראות אדם שאינו מקושר לצדיק, כי בהעדר ההתקשרות יחסר לאדם תיקונו השלם, וכל עבודתו יהיה מעורב בטוב ורע, כי רק על ידי ההתקשרות לצדיק יכולים להפריד הרע מן הטוב.

ובין כך כבר הגיע הזמן שהיה צריך להמשיך לדרכו, וחשב בלבו שינסה לקבל ממנו ברכת פרידה, אולי יחוס אולי ירחם ויזכה לראות את צורתו הק'.

כשנכנס שוב לקודש פנימה הרים הרר"א את ראשו והביט בו ואמר לו: **אם יסתר איש במסתרים** - כשאדם יושב במסתרים, וחושב בעצמו ואני לא - איך בין גארנישט, הרי **אראנו נאום ה'** - הקב"ה אומר שהוא רוצה לראותו, ואם הקב"ה רוצה לראותו גם מיילך רוצה לראותו...

חנן ורחום וצדיק

הרה"ק בעל התפארת שלמה זי"ע מביא את דבריו הקדושים ומוסיף על זה (פרשת בחקתי ד"ה ואיש)

אגרת הקודש

בין כסא לעשור בשנת תרס"ז, כתב **רבינו הגדול מאורן של ישראל הישמח ישראל** זי"ע אגרת קודש לרבנים היושבים על מדין בעיר קרקא, את האגרת כתב בסערת נפשו, בדיו מהול בדמע ובדם קדשו, שהוא מחזק ומעורר בדברי כיבושין עם דברים כדורבנות יסודות בעיני חיזוק יסודי הדת והאמונה. בתוך דבריו הקדושים כותב שם רבינו אודות 'חובת ההתקשרות לצדיקי הדור בהתבטלות גמור לכל דבריהם', וכך הוא כותב בלשון קדשו (מש"י ח"ב עמוד סא): **"כל מגמתנו ועבודתנו לתקן החטא הראשון, אשר עי"ז נתערב הרע בטוב, ומחויבים אנחנו לברר ולהבדיל את הרע מטוב, ואת הרע יזרה הלאה למען ישאר אך טוב, ואז נזכה לטוב הנצחי, ולזאת מה נמרצו אמרי יושר מההורים ומורים גדולי צדיקי זמנינו שיחיו, וא"כ איפה למה לא ישמעו אליהם בני"י מדוע?!"**

לתועלת הרבים אנו מביאים את כל דברי האגרת:

אל כבוד הרבנים הגדולים המפורסמים יושבי על מדין בק"ק קראקא יצ"ו אחדשכת"ה:

מכתבכם ע"ד מזימות הד"ר... הגיעני [שצצה ליסד גימנאזיום שילמד בו גם תלמוד, כדי לפרוש רשת וללכוד בה נפשות נקיים], והאמנם אין דרכי לחוות דעתי בדברים גדולים ונפלאים ממני, אולם בדבר הזה יראתי לבל אלכד ח"ו בל"ת לא תוכל להתעלם, ואם באבידת ממונו כ"ש באבידת גופו, וק"ו ב"ב של ק"ו באבידת נפשו, עד נצח לא יראה אור חלילה, ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי ועם האנשים החכמים בעיניהם ההולכים לרוח היום לפי שכלם כנגד דעת התוה"ק וחכמי עמם לא אתוכח, כי לא ישמעו לדברי, רק אל האנשים אשר ישוטטו ברעיוניהם ויפסחו על שתי הסעיפים באמרם ע"ז טוב תורה עם ד"א, אליהם אטוף מלתי, ואין זה הוראה כי אם בירור טעות, להראותם איך שמים חושך לאור.

ואען ואומר, הביטו וראו ושימו לב לגודל עלבון תוה"ק מענין רע הזה, כי ישימוה למעטה ולכסות בה את הנגע אשר תעמוד תחתיו, לכלות כח קדושתה ולעקר את כל יסודותי, ולמוץ את דמה הוא נפש חיותה, הלא הורונו חז"ל (נדרים סב.) לבל עשותה עטרה להתגדל בה, אף כי חלילה לא יפגום כבודה אף כ"ש, ויענדה עטרה לנזר תפארתה, וילך בדרכה, ולא יסור ממנה ימין ושמאל כל ימי חייו מן העולם, אך יען שמוה לכבוד עצמו, ולבש מלבושי כבודה לכבודו, ולעומת יקרת ערכה אשר לא יסולה יחשוב זה לאי כבודה, וה"ז כמשתמש בכלי הקודש ונעקר חייו מן העולם, עאכ"כ להפשיט מהתורה מלבושי רקמה להלביש את שפחתה למען תכחש עד כי תירש גבירתה, ותרמסי' ברגלי לעבוד עבודת בזיוות רח"ל, אשר הם למורת רוחה, והתוה"ק חוגרת שק ומתפלשת באפר, וצועקת מרה, ואומרת הלא גבירתה אני, ושפחתה תלעג לדברי, ועוד תוסיף על פשעה לצוד בחרמה נפשות נקיים, אשר גם המה ילעגו על אמרי' - וכאשר בעינינו ראינו בעוה"ר זה

כמה, אוי לעינים שכך רואות, וכך עלתה בימינו, ד' ירחם במהרה להרים קרן התורה והיראה:

אחי ורעי, שמעוני ושמע אליכם ה', הטו אזנכם ושמעו לקול צופיכם הוריתם ומוריתם גדולי התורה וצדיקי דורינו יחי', הלא המה עיני העדה, והחכם עיניו בראשו לראות הנולד, וצופים נקראו בדבר ה' (עי' יחזקאל ל) כי כמו הצופים העומדים על המשמר על המגדל גבוה ויזהרו את אנשי העיר לאמור, הנני רואה את האויב בא לצור על העיר בטרם ירגישו אנשי העיר, כי המה בשפל ישבו ולא יראו מרחוק, כן חכמי התורה ההוגים בתורת ד' המאירת עינים המה הצופים העומדים על המצפה, וראו מרחוק בטרם ירגישו המון עם הרעה המרגשת והמתעדת לבוא, ויזהירו להמלט על נפשם כמצווה עליהם בדבר ה' (עי' יחזקאל כב) לבל לחמוס את תורתו ולחלל את שם קדשי, להודיעם בין הטמא להטהור ולהבדיל בין הקודש ובין החול, שלא יתערבו טמא בטהור וחול בקודש חלילה, כי כל מגמתנו ועבודתנו לתקן החטא הראשון, אשר ע"ז נתערב הרע בטוב, ומחויבים אנחנו לברר ולהבדיל את הרע מטוב, ואת הרע יזרה הלאה למען ישראל אך טוב, ואז נזכה לטוב הנצחי. ולזאת מה נמצאו אמרי יושר מההורים ומורים גדולים צדיקי זמנינו יחי', וא"כ איפוא למה לא ישמעו אליהם בני"? מדוע? אין זה כי אם מסך הניצחון והעוורון הנגיעה הטו אלה להאטים אוזן לבלתי שמעו הטוב, ולהאצים עין מראות רע ח"ו, ולזאת את אחי אנכי מבקש הסירו נא את מסך המבדיל, אז בל אפונה כי בעיניכם תראו, ובאזינכם תשמעו, ובלבכם תבינו כי נעים דברינו, ודרכנו הוא דרך הישר והרצוי הטוב, ולא תלכו בדרך המשים עקלקלותם ההולכים לאחור ולא לפני, אל תלכו בדרך אתם, ותגדלו בניכם לתורה ויראת השם הטהורה בדרכי אבותינו, ולא בדרך החדש המזויפת והריסות התורה ח"ו.

אבטח כי זרע אמת שלומי אמוני ישראל ישמעו לדברינו, ולא ילכו אחרי ההבל והתוהו, וישעשעו בתורת

דשמיא בכל עניניו. אך גם בזה צריך את הכלל שקבעו חז"ל: בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, והבא ליטרה מסייעין אותו, ויגעתי ומצאתי תאמין. וכמו שכתב רבינו במאמרו להגדה של פסח אות נט בלשון קדשו: **"כאשר ח"ו הרבה האדם לפשוע כל כך ואח"כ חפץ לשוב מדרכו הרעה ולבוא בחצרות ה' ובא לטהר, הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו שדורש עצות ותחבולות לעזרת בניו לבל ידח ממנו נדח, מסבב לו סיבה שיבא לצדיק גמור שמקדש ומטהר את עצמו בקדושה ובטהרה, ובקדושתו משפיע עלי ניצוצי התעוררות תשובה"**.

על פי דברי רבינו אפשר להבין את דברי הנועם אלימלך דלעיל, שאין הקב"ה רוצה לראות מי שאינו מקושר לצדיק, כי צריך לזה ביטול והכנעה, ומי שיושב במסתרים גם הוא עובד שם את ה' אבל אינו רוצה להתקשר עם הצדיק, הרי זה בגלל גאוותו שאין נותן לו להכניע ולבטל את עצמו, ומקרא מלא דיבר הכתוב 'גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל' שאין הקב"ה יכול לדור עמו בעולם, ממילא מובן למה 'אני לא אראנו' רח"ל.

גודל ההשפעה שיש לצדיק בכח דיבוריו הקדושים

בפרשת וארא אות ד כותב רבינו ז"ע שהצדיק יכול בכח דיבורו לשבר את כל מחיצות הברזל, ויכול להשפיע אפילו על עצים ואבנים, ואפילו על גוי, וכך הם הדברים בלשונו הקדוש:

דהנה זה אמת דאם אין דעת האדם צלולה ומה גם המטונף בהבלי עוה"ז, לא יוכל לקבל דברי מוסר ודברי תורה, אכן כאשר הדברי תורה יוצאים מפי גדול וקדוש בקדושה ובטהרה באימה וביראה ברדת

אמת דברי אלקים חיים, ובזכות זה יגמור ד' בעדכם החתימה לטובה בס' החיים והברכה והצלחה וגאולה וישועה. כעתירת הנאנח מפגעי הזמן ומצפה ומייחל ומקוה כי עד מהרה ירחם ה' על עמו, ומלאה הארץ דעה, ויטו שכס אחד לעבדו עבודה שלימה באמת ובתמים. ירחמיאל ישראל יצחק בהה"ק צללה"ה זי"ע

התקשרות לצדיק עבודה היא

ברם! יש לדעת שענין ההתקשרות לרבי בהתבטלות גמור אינו ענין של מה בכך, אלא עבודה קשה היא, והרבה יגיעות צריך להתייגע כדי לקנותה, והרבה שמירה צריך כדי שלא לאבדה, וכך כותב רבינו זי"ע בכתב יד קדשו בפרשת קדושים אות ב בלשונו הקדוש: "עיקר החיות ממשיך אדם על עצמו על ידי הביטול כעפר ממוש, ע"ד אומרם ז"ל מאן דנחית מדרגיה אקרי מית. אז כאשר הוא בטל בעיני עצמו אז ממשיך עליו חיות ממקור החיות דקדושה, ולהיפוך ח"ו אין אני והוא יכולים לדור, ממילא אין לו חיות דקדושה ונקרא מת, והביטול הוא דבר קשה מאוד, ובקל יוכל האדם לטעות את עצמו בזה... ומטעם זה אמרו חז"ל: חייב אדם לקבל פני רבו ברגל, דבחודש ושבת בעי למיזל, "דעיקר הקבלה שיוכל התלמיד לקבל מרבו היא רק כאשר מיכף כיף תחת רבו, וכשיבטל את עצמו בביטול גמור יוכל לקבל תורה מרבו, ולהכניס בלבו קדושת רבו, והביטול הזה הוא דבר קשה..." וע"י קדושת ש"ק וי"ט ור"ח נעשה בטל, ויוכל להשרות בקרבו קדושת רבו".

ומדברי קדשו למדנו עוד, שעיקר הסיוע שיש לאדם מחמת ההתקשרות לצדיק, הוא מכח הביטול וההכנעה אליו, כי אז השכינה שורה בו כמאה"כ: כי אני ה' שוכן את דכא', ומימלא זוכה לסייעתא

ידי שילך לצדיקים האמיתיים... מהם יוכל לידע דרכי ה' באמת, ובאיזה דרך ישכון אור"

דברים נוראים ביותר מה שכותב הרה"ק המאור ושמש זי"ע, ואלמלא מקרא שכתוב אי אפשר לאומרו!, ונחזור על שלושה דברים עיקריים שבדבריו: א. סיבת כל הגלויות וחורבן שני מקדשות ואריכות הגלות הוא מפני שאין מקושרים לצדיק אמת! ב. רק על ידי התקשרות לצדיק יכולים לדעת דרכי השי"ת באמת! ובאיזה דרך ישכון אור. ג. אילו היו ישראל מקושרים למשה רבינו היו יוצאים ממצרים בקדושות עליונות יותר, וא"כ כך גם בגאולה האחרונה בב"א, כל מי שיהיה מקושר לצדיק יזכה לגאולה במדרגות ובקדושות עליונות יותר ממי שאינו מקושר.

ברם! אף שמאז שזרח אור חדש על ציון, אור שבעת הימים מן הבעש"ט הק' זי"ע אפשר דרא, ורבים מעמי הארץ מתיידיים על ידי התקשרות לצדיקי אמת, מכל מקום לדברי המאור ושמש, אריכות הגלות מראה בעליל שעדיין יש לנו עוד מה להוסיף ולתקן בזה, שהרי עבר קציר כלה קיץ ועדיין לא נושענו, ועל זה מוכיח ירמיה הנביא באומרו: **הַצִּירִי אֵין בְּגִלְעָד? אִם רַפָּא אֵין שָׁם? כִּי מְדוּעַ לֹא עָלְתָה אֶרְכַּת בֵּית עַמִּי? ---** להנ"ל פירושו: וכי חסר לכם צדיקי אמת? האם עצות טובות שלהם חסר לכם? מדוע עדיין לא נתרפאנו מצרעת הגלות? ? ועל כן נקוה לך ה"א שבזכות לימוד דברי רבינו זי"ע בענין ההתקשרות, ומכח קריאת הפרשה שמעורר את הזמן, נכה גם אנו לכה"פ בנגיעה להיות מקושרים לצדיק, ולעבוד את השי"ת באמת ובתמים, ולבוא לתיקון השלם, ולגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

ובזיעה כנתינתן מהר סיני, אז קול ד' חוצב להבות אש, ושורך כל המסכים והמחיצות המבדילות ונכנס ללב השומע, ופקודי ה' ישרים משמחי לב השומע, וכאשר אנו רואים בחוש אם יכוה איש באש שורך, ואף אם יהיה טרוד ומעונה בעינויים קשים אעפ"כ ירגיש... כמו כן "אם התורה באה בכוחו של הקב"ה אש אוכלת הוא, יורדת לחדרי בטן יהיה איך שיהיה, ומה גם לאיש ישראל אשר פנימיות לבבו ונפשו הוא חלק אלקי, רק לבושו החיצון נפגם ונתגשם, וכאשר ירד אש מן השמים ושורך את זה בטח ירגיש, ואיש קדוש וטהור כזה אם ידבר אל העצים והאבנים ג"כ יפעל בכח דיבוריו הקדושים לכתתם ולשברם, וכ"כ אף לגוי יהיה משוקץ ומתועב מוכרח הוא לפעול אצלו...!".

סיבת הגלות מפני שאין דבוקים לצדיק אמת -- באמת

המאור ושמש מפליג עוד בדברי קדשו בענין חובת ההתקשרות לצדיק, וכך הם דבריו הקדושים (פ' אחרי ד"ה וידבר):

... "בעוונותינו הרבים זאת היתה גלות מצרים על אשר לא רצו לקבל את משה לרב עליהם, ככתוב 'מי שמך לאיש שר ושופט עלינו' והוצרך משה לברוח משם, ואף אח"כ כשחזר בשליחותו של מקום אמרו לו ידא ה' וישפוט וגו' ואלמלא קבלו עליהם את משה רבינו תיכף מתחילה שידריך אותם לעבודת השי"ת היו נגאלים קודם, והיו יוצאים בקדושות עליונות יותר... ועי"ז נחרב בעוה"ר מקדש ראשון ושני... ועדיין השטן מרקד בינו רנח"ל שעוזבים את אנשי אמת... ובאמת בלתי אפשר להשיג ולידע על נכון מהשי"ת כי אם על

ב

עבודת 'שבת דברים חזון'

אנו קוראים מדי שנה בשנה גם איכה אשא לבדי, ועכ"ז אנו מתאבלים על החורבן וקוראים גם איכה ישיבה בדד?

אם לא די במדרש פליאה זו, הנה לפנינו מדרש פליאה כפולה ומכופלת: המדרש (במדב"ר יט, ט) מקשר בין המילה "אֵיכָה" הפותחת את מגילת איכה, לבין "אֵיכָה" שאמר הקב"ה לאדם לאחר שחטא. "אמר רבי אבהו בשם ר' חנינא, מה אדם הראשון הכנסתיו לתוך גן עדן וציוויתיו ועבר על צווי ודנתי אותו בשלוחין ובגרשין וקוננתי עליו אֵיכָה. אף בניו הכנסתים לארץ ישראל וציוויתים, ועברו על הציווי, דנתי אותם בשלוחין ובגרשין וקוננתי עליהם אֵיכָה".

וכך כבר כתוב גם בזוהר הקדוש (ח"א כט). שבתבת אֵיכָה רמז הקב"ה לאדם הראשון על בית המקדש שעתיד להיחרב, וזו לשונו: "ויקרא ה' אל האדם ויאמר לו אֵיכָה, הכא רמיז ליה דעתיד לחרבא בי מקדשא, ולמבכי בה אֵיכָה, הדא הוא דאמר אֵיכָה יְשֻׁבָה בְּדָד".

במבט שטחי מדרשים אלו מלמדים אותנו, כי מה שעבר על אדם הראשון באופן פרטי, עבר גם על עם ישראל כולו באופן כללי. ולכן לאחר חטא אדם הראשון מופיעה המילה אֵיכָה, וגם לאחר חטא עם

אילו זכיתם הייתם קוראים בתורה איכה אשא לבדי

חז"ל קבעו את שבת דברים עם שבת חזון כאחד (עיין טושו"ע או"ח סי' תכח), ויש להבין מהו סוד הקשר והאיחוד של שבת שבתון זו? ...

בעל הלבוש מבאר את הטעם לכך: "כדי שיקראו פרשת דברים שמתחלת בתוכחותיו של משה קודם תשעה באב, כדי להפטיר בה בדברי הנביא על החורבן: "חזון ישעיהו בן אמוץ" שהיא תוכחה על חורבן". כלומר, דלכן סידרו חז"ל שפרשת דברים שנזכרה בה התוכחה של משה רבינו: "איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם", תהיה סמוכה לתשעה באב, כי בכך נוכל להסמיק את שתי התוכחות: "איכה אשא לבדי" לעומת: "איכה ישיבה בדד". ועדיין צ"ב מה הענין לקשר בין האיכה של מרע"ה והאיכה של ישעיה הנביא?.

במדרש איכה רבתי (הקדמה אות יא) איתא: **"אילו זכיתם הייתם קוראים בתורה איכה אשא לבדי. ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראים איכה ישיבה בְּדָד"**. ויש להבין דברי חכמים וחידותם. **א.** איזה קשר יש בין שני הקריאות, וכי בגלל שבשניהם נאמר איכה יש לשניהם משמעות מסיימת, ואם כן, מהו? ולמה ע"י שקוראים איכה אשא לבדי אפשר למנוע מלקרוא איכה ישיבה בדד? **ב.** הרי

מה בין איכה לבין איכה

עלינו לדעת שיש הבדל משמעותי ומהותי בין איכה או איכה. איכה פירושו היכן - וואו ביסטו - היכן אתה נמצא? איכה פירושו איך - ווי ביסטו דא אנגעקומען - איך הגעת למקום זה? ותהום רבה מבדילה בין שני הדברים. כאשר אדם נוסע למקום מסוים, וזה שנמצא לידו מבחין שהוא תועה בדרך, והוא עוצר אותו לרגע ושואל אותו איכה - היכן אתה?, הרי אנחנו לא נוסעים בכיוון הנכון, ואולי אף נוסעים לכיוון מסוכן, ואז עדיין יש בידו להכיר בטעות ולחזור ולנסוע בכיוון הנכון, ובכך לצאת מכלל סכנה, ולבוא בשלום אל מקומו. אבל אם האדם נוסע ואינו בודק את עצמו אם הוא נוסע נכון, ואין מי שיעצור וישאל אותו איכה? ופתאום מוצא את עצמו במקום חיות ולסטים וכל מרעין בישין, שמבקשים לטרוף את נפשו רח"ל, והוא דופק בראשו אוי געוואלד! איכה?, ווי בין איך דא אנגעקומען? איך הגעתי לכאן? אבל אז כבר מאוחר מדי, והוא כבר זקוק לנס גדול לצאת משם חי בריא ושלם.

כשאדם הראשון נכשל בחטא עץ הדעת, והקב"ה שאל אותו איכה? היה לו אפשרות להכיר ולהודות בחטא הגדול, ולבקש תיכף ומיד מחילה סליחה וכפרה, אילו היה מבין את החטא שהביא אותו למקום בו הוא נמצא, זהו עצמו כבר התיקון! אבל מכיון שלא כך עשה, אלא הסיר כליל את האשמה ממנו באומרו: 'היא נתנה לי מן העץ ואוכל', ואמרו במדרש - אכלתי ואוכל עוד. ופירושו: וואס וויל מען פון מיר - מה רוצים ממני? וכי אני אשם בזה? הרי תפקיד האשה להכין את המאכלים לבעלה, והבעל אינו מחויב לבדוק מהיכן ואיך הכינה את המאכל,

ישראל ועונשו פותחת מגילת איכה בתיבת איכה. **ולא היא!** הדברים רחבים ועמוקים הרבה יותר. ונקדים במעשה רב כדי להבין [קצת] את עומקם של דברים.

כשהיה הרה"ק בעל התניא זי"ע חבוש בבית האסורים במועצה החשאית (טייט סובייט) בפטרבורג הבריה, בא אליו שר המחוז לחקירה ודרישה. ראה השר את הרבי שקוע כולו בתורה, והבין כי לפניו נמצא איש קדוש ומורם מעם. השר עצמו היה גדול בחכמה וגם בקי בתורה. ולכן פנה אליו השר ואמר: "שאלה אחת בתורה יש לי לשאל ממך: "אמור נא לי פירוש הפסוק "וַיִּקְרָא יְיָ אֱלֹקִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה". וכי הקב"ה לא ידע איה הוא האדם?"

ענה לו הרבי: "האם מאמין אתה שהתורה היא נצחית, וישנה בכל זמן ובכל דור ובכל אדם?" השיב לו השר: "אכן, אני מאמין בזה". המשיך הרבי והסביר: "פירוש הפסוק הוא, שבכל זמן קורא הקב"ה לכל אדם ושואל אותו שאלה נוקבת עד לתהומות הלב: "איכה?" איה אתה בעולם? הרי לאדם נקצבו ימים ושנים, מתוך תקווה שבכל יום ובכל שנה יעשה את הטוב ביותר עם בוראו ועם הברואים, ועל כן התבונן, איה אתה בעולמך?, כמה שנים עברו עליך ומה עשית באותן השנים? השר התפעל מאוד מחכמתו של הרבי, טפח לו בידו על כתפו ואמר: "בראבו" (לאות התפעלות והערכה). ולאחר ששמע ממנו עוד כמה חכמות נפלאות בעניינים שונים, המליץ השר לפני הקיסר על הרבי שהוא חכם גדול ואיש אלוהי, ולפי דעתו רק עלילות שווא טפלו עליו המלשינים.

יש לנו להתחזק בקריאת פרשת דברים, "להאזין היטב לדברי משה רבינו באומרו "איכה אשא לבדי" לקבל על עצמינו להיות מקושר לצדיק אמת בהתבטלות, שלא לסור מכל אשר יגידו לנו ימין ושמאל...!" וממילא לא נצטרך לשבת על הארץ באבילות ולשמוע את דברי ירמיהו 'איכה ישב בדד', כי בזכות ההתקשרות לצדיק נזכה לגאולה השלימה במדרגות והשגות גדולות, כמו שהבאנו לעיל במבוא המאמר בשם המאור ושמש, ויתקיים בנו מה שכתוב: **כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה במהרה בימינו.**

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל

בספר 'בית יעקב' **להרב יעקב אהרן זצ"ל אב"ד דאלכסנדר** כתב: שמעתי ממורי הרה"ק הרבי ר' **בונים מפשיסחא ז"ל**, 'עצה לאדם שנפשו חשקה לשוב בתשובה שלימה לפניו ית', שילמד בכל השנה ספר משנה תורה, ובזה יתעורר לבו לתשובה'.

השם משמואל מביא (דברים תרע"ה) בשם הרה"ק היהודי **הק' זי"ע** שהמובחר שבספרי המוסר הוא ספר משנה תורה, והיה מזהיר לתלמידיו ללמוד תמיד משנה תורה לעורר לבבם.

בספר 'שיח יצחק' **להגאון מוורבוי זצ"ל** מביא: שהגאון ה'**שואל ומשיב**' זצ"ל היה אומר למי שישאל אותו איזה ספר מוסר ילמוד בימי התשובה בחודש אלול, היה אומר במליצה: 'קחו עמכם "דברים" ושובו אל ה' - שע"י הלימוד בספר 'דברים' תזכו לתשובה אמיתית.

הרה"ק בעל 'דברי יואל' מסאטמר זי"ע אמר [בדרך צחות]: כי מן השמיים סיבבו שיעסקו

אין בי שום אשמה!, כך הייתי צריך לעשות וכך אעשה להבא - אכלתי ואוכל עוד!!! בכך המיט אסון נורא על עצמו ועל כל העולם כולו, הוא גורש מגן עדן, ונגזר עליו מיתה, ולעמול על פרנסתו וקיומו בזיעת אפו, ועד היום עדיין לא נגמר התיקון... או אז אמר לו הקב"ה, כך אתנהג עם בנים, כאשר יחטאו ח"ו אשלח להם נביאים לעוררם בלשון אַיִקָה, ר' איד וואו ביסטו? - היכן אתה נמצא? ואם יקבלו מוסר ויכירו בחטאם ויטיבו דרכם מוטב. ואם ח"ו יכפרו בחטאם ויחזיקו עצמם לצדיקים, אז יפלו מדחי אל דחי עד שיגיעו רח"ל למצב שישבו על הארץ אבלים ודווים ויצעקו אַיִקָה? געוואלד! ווי בין איך דא אנגעקומען? איך הגענו למצב איום ונורא זה?, אבער דאס וועט שוין זיין צו שפעט - כבר יהיה מאוחר מדאי.

לזה באו חז"ל והצמידו את שני הפרשיות דברים וחזון, ובכך נתכוונו לרמוז לישראל עם חכם ונבון שדי לו ברמיזה: זכרו היטב מה היה אשתקד, כאשר ישבתם לארץ אבלים ובזויים, ובכיתם ושאלתם את עצמכם **'איכה יִשְׁבֶּה בְּדִד'** געוואלד! איך הגענו למצב כזה? ולא טיפשים הייתם? הרי הייתם יכולים למנוע את כל הצער ויסורי הגלות - יסורי הגוף ויסורי הנפש רח"ל, כי **"אילו זכיתם הייתם קוראים בתורה איכה אֲשָׂא לְבָדִי**. הייתם מתעוררים בקריאת איכה של משה רבינו שנזהר בכבודן של ישראל ומדבר ביחידות אל **כל ישראל שבכל הדורות!** ומעוררם להכיר בחטא, ולהיות מודה ועוזב ירוחם, **ועכשיו שלא זכיתם ואין אתם מקבלים את האיכה של משה רבינו הרי אתם יושבים בצער ובחרפה ובבזיון קוראים איכה יִשְׁבֶּה בְּדִד**".

גל וגל שבא לקראתי נענית לו בראשי, בהכרת האמונה, כי כולם המה רחמים וחסדים גדולים, לטובת ולתיקון הכלל והפרט. **וכולם לא באו אלא מתוך קריאתו של הקב"ה אל כל ישראל באהבה וחיבה --- שובו אלי ואשובה אליכם...**

כי אתה ה' באש הצתה

רעיון נפלא מביא הגה"צ המשפיע רבי משה וואלפסון זצ"ל בספרו 'אמונת עתיד' (פרשת דברים): צריך להבין מה זה שהקב"ה מייחס את שריפת הבהמה"ק לעצמו כביכול, הלא ידוע שאין מתייחס אל הבורא ית' שום רע. ועוד, הלא ידוע מהכתובים ומדברי חז"ל כי החורבן והגלות נקרא גירושין בעוה"ר, והגאולה הוא ליקוחים. וא"כ, אם באש הצתה איך באש אתה עתיד לבנותה, הרי יאמרו כסף מכנים כסף מוציא - קטיגור נעשה סניגור? (קידושין ה' ע"א).

והביאור בזה שהקב"ה אומר לישראל. שבאותה האהבה שאני אבנה את ציון, **באותו אש של אהבה שרפתיה**. וזה סימן ברור שלא מחמת שנאה ח"ו שרפתי את ביתי. דאל"כ איך יתכן ששרפתי באש ואבנה באש, הלא אין קטיגור נעשה סניגור, ואיך יתכן שאייחס את המעשה לעצמי כביכול. **ומעולם לא היה בחינה של בשנאת ד' אותנו אפילו אם לפי הנגלה היה נראה כן, וכל מה שעבר עלינו בחורבן ובגלות היה באותו אש של אהבה שרפתיה. ובאותו אש של אהבה יבנה בית המקדש במהרה בימינו.**

וחצרות ודי זהב

פעם אחת ביקשו האברכים שהיו גרים בעיר אלכסנדר - מכ"ק מרן רבינו הק' ה'ישמח ישראל'

בספר דברים דוקא בתקופה זו, כי אז יוצאים הרבה ממקומות מושבותיהם אל המנוחה ואל הנחלה, ולא כל אחד יכול לקחת עמו כל כך הרבה ספרי מוסר הנצרכים כדי שישמרו עליו בכל הדרכים שהם בחזקת סכנה... לכן עשה הקב"ה שבזמן זה יעסקו בספר דברים והוא כרכא דכולא ביה - כל ספרי המוסר כלולים במשנה תורה, הפך בה והפך בה דכולה בה...

בשבת זו שקודם ת"ב צריכים לתקן את חטא המרגלים שהמשיכו בזה את החורבן והאבלות של ת"ב. ובפרשה של שבת זו פרשת דברים מעורר משה רבינו על פרט נוסף בענין המרגלים מה שלא הוזכר קודם לכן בפ' שלח. והוא: **'וַתִּרְגְּזוּ בְּאַהֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְיָ אֱתָנֹו'.** וברש"י, **"והוא היה אוהב אתכם אבל אתם שונאים אותו!"**. ובתשובת המשקל צריכים אנחנו להתעורר מקול הקריאה, להתחזק בשפע האמונה שנשפע עלינו בשבת זו, ולקבוע בלב את ענין האמונה של אהבה רבה אהבת עולם אהבתנו ה' אלקינו חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו וכו'. אתה הראת לדעת כי אם 'אלה הדברים אשר דבר משה' - מורה לנו את גודל אהבתו וחיבתו של משה אל כל ישראל למרות - וליתר דיוק דוקא בגלל כל התוכחות שדבר [ועדיין מדבר] אל כל ישראל. הרי על אחת כמה וכמה כפולה ומכופלת גודל אהבתו וחיבתו של הקב"ה אל כל ישראל, למרות [וליתר דיוק דוקא בגלל] התוכחות, צריכים לידע ולהאמין שכל המאורעות שעוברים עלינו לטוב ולמוטב ברו"ג בכל או בפרט, כולם הם מאהבה רבה אהבת עולם שיש להקב"ה עלינו, ועם כל זאת שאנו מלאי עון, הקב"ה הוא מלא רחמים, והכל כאשר לכל - כל

אתה רוצה מהם - "ודי זהב" די להם הזהב והמעות שהם מוציאים עד שבאים לפה ללובלין!.

וכך אמר להם הישמח ישראל: בשלמא כל העולם מוציאים מעות על זה לבוא לאלכסנדר הוא "די", אבל אתם [שגרים פה] בלא טרחות הדרך ובלא מעות על הוצאות הנסיעה, הדרא קושיא של הרה"ק רבי מרדכי זי"ע לדוכתא...

אנחנו באורך ותוקף מרירות הגלות כבר שילמנו די הותר בכל לב ובכל נפש ובכל מאד כדי שנזכה לראות את ה'אור חדש על ציון תאיר', ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים... רבוש"ע ידיד נפש אב הרחמן: ס' איז שוין געקומען די צייט פון: אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד --- מהר אהוב כי בא מועד וחננו כימי עולם.

זי"ע, שגם להם יאמר חסידות [כפי שהיה נוהג לומר מאמר מיוחד לכל האורחים שבאו להסתופף בצל קדשו במועדי השנה]. ואמר להם: פעם אחת היה מעשה שנועדו יחד ללובלין כל החבריא קדישא אצל רבם הקדוש מלובלין זי"ע, וגם הרבה אברכים היו שם באכסניא אחת, ופתח הרה"ק רבי מרדכי מסטאשוב זי"ע במוסר גדול אל כל העולם, והיה מתחיל את הפסוק: 'בערבה מול סוף בין פארן ותפל וחצירות', וכך אמר: שהם סוברים שהם לובשים לבנים (וויסע יופעצ'עס) המה בפנים הקדושה, אבל באמת אינו כן, שהם עדיין "בחצר", וזהו "ולבן וחצרות" וד"ל. והיה רוצה להמשיך ולפרש להלן, ולומר מוסר על "ודי זהב", ואחז אותו מחותנו הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, ולא הניח לו לומר יותר. ואמר לו כך: מחותני, מה

אמרות ופנינים יקרים

מספה"ק ישמח ישראל

גלות וגאולה

הכל נעשה, ואפילו ציפרא קלילא מבלעדי שמיא לא מתציד, וכל הגלים והיסורים העוברים עלינו הכל הוא בהשגחה פרטית מהמשגיח וצופה ומביט מראשית אחרית, ומשפילי לראות בשמים ובארץ.

אמור א

בזמן החשבות, אפי' המשוקע בארציות, יוכל להשיב ולהחיות נפשו האומללה ולבטל הדינים בכח עסק הלכה.

הלל ר"ת 'הרופא' לשבורי' לב (תהלים קמז, ג) שמדתם היה מדת חסד, כמו שאמרו בזוה"ק (ח"ג רמח). הלל מסטרא דרחמי, והיו ממישיכין ומשפיעין אור החסד לעולם, והיו מרפאים שבירי לבבות בני ישראל, והלכה כב"ה, וכמו שאמר האר"י הק' הלכ"ה ר"ת הריעו לד' כל הארץ

(תהלים ק, א), היינו בזמן החשבות, אפילו המשוקע בארציות, יוכל להשיב ולהחיות נפשו האומללה ולבטל הדינים בכח עסק הלכה.

חנוכה נו

בגלות המר צריכים לדלג ולקפץ בכח ההתלהבות

אם כי אמנם שעבודת הש"י צריך להיות בהדרגה, אולם מקוצר רוח הגלות המר וצרות התכופות לא נוכל לעבוד בהדרגה, אם לא כי אם לדלג ולקפץ בכח התלהבות כציפור הנמלט מפח.

פסח ו

בתוקף חשבות הגלות צריך להתחזק ביותר באמונה.

גם אנחנו היושבים חשך ולא אור, כי אין לנו השגה, ותבונה חסרנו להתבונן בגדלות הש"ת ולהיות דבוקים ממש בהתורה הקדושה דמחכמה עילאה נפקת, ומה גם כי פגמנו בהמוחין הקדושים ע"י מחשבות רעות רח"ל, אעפ"כ כל נאמר לנפשינו נואש חלילה, ובם אנחנו נמקים ח"ו, ונחזק עצמנו באמונה

פשוטה כבהמה היודעת קוניה, ונאמין ונדע בידיעה חושית כי הקב"ה הוא אחד יחיד ומיוחד, ואין סוף וחקר לגדולתו, והוא מסבב כל הסיבות ובהשגחתו ית'

בזמן החורבן צריך כל אחד להיות בבחינת משכן לה'.

גם הדורות הבאים, אף ח"ו כשיחריב הבית, ויעשו בהם ובעצמם משכן, וכמו שנאמר (תהלים עה, ס) ויטוש משכן שלו אהל שיכון באדם, והזמן והדורות יהיו ח"ו בחשבות, ולא ידעו איך ומה לעשות בעצמם כסא להשראת שכינתו ית', ידעו כי גם במקדש לא היה בכח האנושי ובעולתם לעשות הכל, רק בכח ובעזר הש"ת נעשה הכל, כן גם אנחנו אף אם בעינינו לא נראה, אולם מאת ה' היתה זאת, ובעזרתו הגדולה שמאיר לנו תמיד אף בעת החשך, ואני ה' לא שנית, והיא נפלאת בעינינו, וכבודו והארתו וכל גם אנחנו ההולכים בחושך לראות אור גדול.

תרימה ה

בזכות תוקף אמונתם אף בחשכות הגלות יזכו לנאולה.

וזה רמז לו הקב"ה [לאברהם אבינו], אף אם ח"ו מחמת תוקף הגלות ומדוחק ומשעבוד, יעברו ח"ו בנין באונס בלא דעת על המצוות עשה ומצוות לא תעשה, ואף שלא ימשכו חיות להם ממקור המצוות, אף על פי כן אני אביט אל פנימיות ליבותם, הצועקים אל פני ה' צור לבבם וחלקם, ובזכות תוקף אמונתם אף בחשכות הגלות אזכור להם זכות אמונתך, שאברהם אבינו ע"ה היה הראשון למאמינים, ובכח אמונתם בחשכות יעוררו את ימין עוז לעשות חיל. וזה 'בך חותמין', היינו בעת

הגאולה שהיא התכלית והחתימה, כעין מאמר חז"ל הכל הולך אחר החיתום (ברכות יב.), אז רק בזכות אמונה, שיאמינו אף בבחינת ואמונתך בלילות (תהלים צב, ג) הרומוז לחשכות הגלות, בזכות הזה יעורר זכות אברהם ראש המאמינים, ויהיה לכם למגן ומחסה ומסתור.

לך דב

השונה הלכות בכל יום, בזמן חשכת הגלות, מובטח לו שהוא בן עוה"ב.

בזמן שהגלות והצרות

מתגברים ובכל יום קללתו מרובה מחבירו, בוודאי זעקת ישראל מעומק הלב יקר הוא בעיני ה' כהתעניתים משנים הקדמונים, שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג.), וזה השונה הלכות בכל יום, בזמן חשכת הגלות, מובטח לו שהוא בן עוה"ב, שנחשב לפני הקב"ה כאנשי יקרי ערך שיש להם חכמה בינה ודעת, שהוא בסוד עוה"ב.

בעת הזאת אף מה שאומר אחד לחבירו שיש ה' יחיד ומיוחד, גם זה הוא יקר בעיני ה'.

בעת הזאת גם זה הוא יקר בעיני ד'. וכמאמר הכתוב (ש"ג, א) ודבר ה' יקר בימים ההם, היינו בימים ההם אף הדבור בלבד מה שאומר אחד לחבירו שיש ה' שהוא היחיד ומיוחד, גם זה הוא יקר בעיני ה'. ונודע מאמרם ז"ל (ע"ז ג.) אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, היינו הכל לפי הזמן ולפי המקום.

ר"ח כסלו ב.

אין עומק אשר לא יעיר שום אור ה'.

אם כי עונותינו עלו למעלה ראש לפגום במוח ובמחשבה ואנחנו בעומק הקליפות ר"ל, נאמין כי לית אתר פנוי מניה, ואציעה שאול הנך, ואין עומק אשר לא יאיר שמה אור ה', וע"י האמונה הזאת נמשיך חיות דקדושה מאוד המעלה מוחין קדישין, ונחיה ע"י בחינת וצדיק באמונתו יחיה.

אמור א

גם כאשר יגיעו לשער הנו"ן שבטומאה רח"ל אין להתייאש מהנאולה.

כאשר הציץ אבינו מתחילת עד סוף כל הגלות, וראה דלקת אש התבערה מן היצה"ר, שאור שבעיסה ותוקף השעבוד וחשכות הזמן, ואין גודר גדר ואין מי יעמוד בפרץ, ובכל יום קללתו מרובה מחבירו, כי תגדל המדורה והלהבה, ומה יעשו עניי הצאן התועים בלי רועה ומנהיג, והמה עניים ודלים מדעת ובשפלות המצב, ולא יוכלו אף לעורר מעט, ולפתוח פתח כחודו של מחט, איזה אתערותא דלתתא, ממילא בכח ההנהגה

לאמונה יוכל כל אדם לזכות באיזה מצב שיהיה עומד.

ולאמונה יוכל כל אדם לזכות באיזה מצב שיהיה עומד, כל זמן שעוד מחזיק באמונת אלוקי ישראל יוכל להאמין בה' וברוממותו, וברוב רחמנותו שאין לו סוף ותכלית יוכל לרחם גם על שפל ונבזה וחדל אישים כמוני גם כן, ובכח אמונה הזאת מעורר זכות אברהם מדת חסד, להמשיך עליו חסד ממקור החסד לרחם עליו בגלותו, לעורר לבו לאהבת השי"ת, ולהחזירו בתשובה שלימה לפניו, ובזכות אמונה הזאת נזכה לנאולת עולם, וכמ"ש (ישע"ס, יט) והי' לך ה' לאור עולם.

לך דב

עד כמה יגדל החשכות והצרות, ולא יהיה להם במה לחזק את עצמם, שהיה רואה שגם הדעת יהיה בגלות ונתירא מאוד, וז"ש ואנכי לא ידעת, היינו מרוב הדוחק ומעוני לא ידעו ולא יבינו במה להשלים את נפשם ולחבר ולקשר את נפשם 'באנכי', ולעת קץ חז ויירא אכן יש ה' במקום הזה, ... כמו"ש לעיל שבכח אמת ואמונה מעורר רצון העליון, שהוא למעלה מתפיסת שכל הנבראים ורק מן קדם ה', וז"ש אכן יש ה' במקום הזה, היינו כי ראה אשר רק במדת אמת ואמונה יהיה ה' להם לאור עולם, ובזה יהיה לנו קיום וחיוזוק.

ויצא ה

על ידי אחדות יוכי לנאולה.

מה יהיה באחרית הימים בעקבתא דמשיחא, כשבניך יהיו נתונים בצרה ובשביה ח", ובמה יוכלו לחזק את עצמם ולהחיות את נפשם האומללים והנדכאים שישארו עוד בדת היהודית, שידעו לאיזה תכלית באו עליהם הצרות והשעבוד, וישובו אל ה' וירחמם, ויאמרו להם יעקב 'אחי', על ידי אחוות וריעות, על ידי שיאגדו ויאחדו ויעשו כולם אגודה אחת לעבוד את ה' במטת שכם אחד יזכו לגאולה, וזהו שאמר אחי 'מאין', ע"י מדת אין שהוא בעיני עצמו כאפס וכאין, שרואה יקרת הערך מהכלל ישראל ולעומת זה נמיכות ערכו השפל, הוא מבטל עצמו להכלל ומתאגד ומתאחד עמהם באחוה וריעות.

ויצא ה

לא יהיה ביכולת לרחם עליהם, וגם מי שיעורר בעדם רחמים רבים ממקור הרחמים גם כן לא יהיה להם, ממילא לפי סברתו ח"ו לא יהיה תקומה חלילה. לזאת הציץ עליו הקב"ה ואמר לו 'אני' הוא מנהיג העוה"ז, היינו אם נסתמו כל השערים והגיעו ח"ו לשער הנו"ן כאשר היה במצרים, אז יעשה הקב"ה למען שמו הגדול לפדות חלקו, בחינת מלך אסור ברהטים (שיר ז, ו), לאשר כי משגיח על תוכן נקודה הפנימית שבלב כל אחד מישראל, מה שאי אפשר למלאך ולשרף להבין זאת, זולת אני ה' חוקר לב בוחן כליות, וזה הוא 'אני', בבחינה זאת הנני מנהיג העולם אז.

לך ב

על ידי האמונה נצמח הישועה בגוף ובנפש.

כתב האר"י הקדוש (בסידורו) נצח הוא מצמיח ישועות, היינו על ידי האמונה מהזורע צדקות, הרמז על פי דברי חז"ל (ירושלמי והובא בתוס' שבת לא. ד"ה אמונת) זורע ומאמין בחי עולמים, נצמח הישועה, פרנסות הנפש והגוף, וכמאמר הכתוב (תהלים קד, יד) מצמיח חציר לבהמה, על ידי אמונה פשוטה בלי דעת בחינת בהמה, מצמיח חציר פרנסת הגוף.

אמור א

על ידי האמונה נזכה לנאולה.

כשראה יעקב אבינו את כל הגליות עד הסוף, וראה והביט שהגלות האחרון, לא יוכל הדעת שלו להשיג

הנאולה תבוא בפתע פתאום בלי ידיעה מהיכן.

כמו שהיה במצרים שיצאו מאפילה לאור גדול, בזמן הזה בגלות הדומה ללילה חושך ואפילה, פתאום תתגלה הישועה, בלי ידיעה מהיכן, ואז כולם יראו כי לה' הישועה, בין השמשות דרבי יוסי כהרץ עין, ישועת ה' כהרץ עין, ופתאום במהרה ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה.

מאורן של ישראל שביעי של פסח ג

לעילוי נשמת

זקני הרה"ח ר' מאיר דב"ר שמעון יצחק ז"ל רבניצר

נלב"ע י"א אדר

א"מ הרה"ח ר' בנימין ב"ר מאיר דב ז"ל רבניצר

נלב"ע ז' תשרי תשפ"א

א"מ האה"ח מרת בריינדל ב"ר אברהם ז"ל רבניצר

נלב"ע ב"ג כסלו תשנ"ה

מו"ח הרה"ח ר' נתן נטע ב"ר שמעיה ז"ל שושיצקי

נלב"ע ט"ו מרחשון תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

